

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Гуманітарно-педагогічний факультет

УДК 808.53:63=112.2=161.2

ПОГОДЖЕНО

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри міжнародних
відносин і суспільних наук

_____ Савицька І.М.

« ____ » _____ 2024 р.

_____ Амеліна С. М.

« ____ » _____ 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

**Особливості перекладу термінології в галузі
тваринництва (на матеріалі німецькомовних
текстів)**

Спеціальність «035 Філологія (035.043 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша - німецька)»

Освітня програма «Німецька мова і друга іноземна»

Орієнтація
освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої
програми Кандидат іст. наук,
доцент

_____ Білоус Н.В..

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи к.філ.н., доцент

_____ Монашненко
А.М.

Виконала

_____ Загребельна С.С.

КИЇВ – 2024

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ В
ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА
(НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ)**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ФАХОВИХ ПІДМОВ.....	9
1.1. Проблеми перекладу фахових підмов у працях вітчизняних і зарубіжних науковців.....	9
1.2. Переклад термінології як одна із основних проблем перекладознавства.....	24
1.3. Особливості перекладу термінології у германістиці.....	34
РОЗДІЛ 2. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТЕРМІНОЛОГІЇ ТВАРИННИЦТВА У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	39
2.1. Основні етапи становлення термінології тваринництва в німецькій мові	39
2.2. Етимологічна характеристика термінології тваринництва	48
2.3. Структура терміносистеми тваринництва.....	57
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ І ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТВАРИННИЦТВА.....	66
3.1. Лексико-граматичні особливості терміносистеми тваринництва та їх вплив на переклад.....	66
3.2. Основні способи перекладу термінів тваринництва	74
3.3. Систематизація перекладацьких трансформацій у перекладі німецької термінології тваринництва українською мовою.....	85
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95
Додаток 1. Глосарій основних термінів термінології тваринництва	

ВСТУП

Актуальність теми. Переклад термінології є важливою складовою мовної діяльності, що забезпечує ефективне спілкування між представниками різних мовних і культурних спільнот. Окреме місце серед перекладів займає термінологія, що застосовується в різних галузях, зокрема в аграрній сфері. Галузь тваринництва має свою специфічну термінологічну систему, яка є важливою для правильного розуміння і застосування знань у цій сфері. Переклад термінів у галузі тваринництва, зокрема на матеріалі німецькомовних текстів, є складним процесом, що вимагає не лише знання мови, а й глибокого розуміння особливостей цієї специфічної сфери діяльності.

Німецька мова є однією з мов, на яких активно публікуються наукові та технічні матеріали в області тваринництва. Тому дослідження перекладу термінів цієї галузі має значення для забезпечення точності і правильності передачі професійної інформації. Особливості таких перекладів пов'язані з існуванням різних термінологічних систем, відмінностями в національних традиціях використання термінів та необхідністю адаптації термінів до мовних і культурних особливостей цільової мови.

Актуальність дослідження перекладу термінології в галузі тваринництва на матеріалі німецькомовних текстів зумовлена низкою факторів. По-перше, розвиток аграрного сектору і зростання міжнародних зв'язків вимагають високої якості перекладу спеціалізованих текстів, що сприяє більш ефективному обміну знаннями та технологіями в галузі тваринництва. По-друге, помилки у перекладі термінів можуть призвести до непорозумінь та серйозних наслідків, тому важливо забезпечити точність і відповідність термінології при переході з однієї мови на іншу. По-третє, вивчення особливостей перекладу дозволяє створювати ефективні стратегії для адаптації термінів, зберігаючи їх точність і відповідність науковим

стандартам. Це також має велике значення для розвитку професійної комунікації в міжнародному аграрному співтоваристві.

Тому тема перекладу термінології галузі тваринництва є важливою для розвитку як теорії, так і практики перекладу, зокрема в контексті взаємодії між німецькою та іншими мовами, і може стати основою для подальших наукових досліджень та практичних рекомендацій для перекладачів.

М.М. Покровський запропонував аналізувати не окремі лексичні одиниці, а сукупності слів, що належать до однієї галузі суспільного виробництва, тобто терміни. Проблематика дослідження професійної лексики залишається складною та багатогранною. Зокрема, професійна лексика в тваринництві розвивається паралельно з термінологією цієї сфери.

Тривалий час питання функціонування термінології вивчали як вітчизняні, так і міжнародні лінгвісти, такі як О.О. Реформатський, Е. Вюстер, Д.С. Лотте, Е.Ф. Скорохоцько, Т.Р. Кияк, Т.І. Панько та інші. Вчені дійшли висновку, що для досягнення точності у професійному спілкуванні необхідно глибше вивчити процеси формування термінологічних систем.

Мета дослідження. Метою є аналіз особливостей перекладу термінології в галузі тваринництва на матеріалі німецькомовних текстів, вивчення специфіки функціонування термінів у цій сфері, а також виявлення проблем та методів, які виникають при перекладі спеціалізованої лексики.

Об'єктом дослідження є термінологія в галузі тваринництва, що представлена у німецькомовних текстах.

Предметом дослідження є процес перекладу термінів тваринницької галузі з німецької мови на українську, з акцентом на специфіку термінів, методи їх адаптації та проблеми, які виникають при перекладі спеціалізованої лексики.

Методи дослідження. У процесі роботи використовуються такі методи: метод індуктивного аналізу, який є проявом лінгвістичного спостереження; методи аналізу парадигматичних та семантичних взаємозв'язків між лексемами; методи словоутворення.

Матеріал дослідження складається з 1200 термінів, що стосуються тваринництва. Ці терміни були зібрані шляхом вивчення спеціалізованої літератури та словників, серед яких основним є Німецький сільськогосподарський словник, а також фахові підручники з тваринництва та наукові публікації.

Наукова новизна. Рбота є однією з перших спроб дослідити формування та розвиток сучасної німецької термінології тваринництва з точки зору термінознавства. Аналізуючи сучасну термінологію тваринництва на синхронному етапі, ми трактуємо кожне явище в термінології як результат історичних змін мови, що є наслідком попереднього розвитку. В дипломній роботі також розглядаються як загальні, так і специфічні процеси та труднощі в створенні і функціонуванні наукових термінів та терміносистеми німецької мови.

Завдання:

- На основі вивчення проблем фахової термінології в роботах українських та закордонних перекладознавців визначити ключові стратегії її перекладу.
- Описати етапи формування та розвитку термінології тваринництва в німецькій мові та їхній вплив на вибір методів перекладу цієї термінології.
- Окреслити компоненти термінологічної системи тваринництва в сучасній німецькій мові з метою вибору найбільш ефективних методів перекладу.
- Виявити основні стратегії та техніки перекладу термінології тваринництва з німецької на українську мову.

Теоретичне значення дослідження полягає в розробці основ для подальшого вивчення німецької терміносистеми тваринництва, що сприятиме визначенню особливостей окремих термінологічних систем. Результати дослідження можуть бути використані для розширення теоретичних знань у галузі термінознавства. Підняті питання дозволяють отримати глибше розуміння не тільки процесів, що відбуваються в німецькій

термінології тваринництва, але й самого поняття терміна. Аналіз сфери тваринництва дає можливість відстежити етапи розвитку німецької термінології в цій галузі, а також способи її оновлення, що визначає напрямки подальших досліджень та вивчення впливу на розвиток різних терміносистем.

Практична цінність роботи полягає у використанні її результатів для складання термінологічних словників, а також для проведення занять з німецької мови в сільськогосподарських вишах та підготовки студентів, які планують проходити практику на фермерських господарствах в німецькомовних країнах.

Структура роботи складається з введення, двох розділів, загальних висновків до кожного розділу та списку використаних джерел.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, описано методи, а також розкрито теоретичне і практичне значення роботи.

У **першому розділі** аналізуються теоретичні засади перекладу професійних мов.

Другий розділ присвячений опису процесу становлення і розвитку термінології тваринництва в сучасній німецькій мові.

Третій розділ містить аналіз основних стратегій та методів перекладу.

У **висновках** узагальнено результати дослідження, сформульовано основні висновки, а також окреслено перспективи подальшого вивчення зазначеної проблеми.

Список використаних джерел включає перелік літератури, яка була застосована для написання роботи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ФАХОВИХ ПІДМОВ

1.1. Проблеми перекладу фахових підмов у працях вітчизняних і зарубіжних науковців

Попри те, що дослідження термінологічної лексики тривають вже досить довго, останнім часом зростає інтерес до проблеми вивчення професійних мов. Хоча цей напрям у галузі термінознавства є одним із перспективних, лише в ХХ столітті були сформульовані перші теоретичні основи для його розвитку.

На початковій стадії дослідження термінології, до кінця 60-х років минулого століття, лінгвісти зосереджували свою увагу на самих термінах, їх класифікації та стандартизації. Однак, поряд з цим, науковці почали помічати важливість того, що професійні тексти, побудовані на специфічних термінах, суттєво відрізняються від загальноприйнятої мови. Вони звертали увагу на те, що між текстами, які мають високий рівень абстракції, та іноземними мовами можна провести певну аналогію: для читача, не знайомого з термінологією певної професії, ці тексти стають такими ж важкими для розуміння, як і текст на мові, якою він не володіє, що стало основою для усвідомлення того факту, що в розвинених національних мовах існують так звані "мови науки та техніки".

Наприкінці 70-х років у країнах, де переважає англійська мова, став популярним термін "Language for Special Purposes (LSP)" або "мова для спеціальних цілей". Водночас в німецькомовних країнах почали використовувати поняття "Fachsprache" для позначення фахової мови. Хоча можна вести дискусію про доцільність того чи іншого терміну, неможливо не визнати того факту, що німецькі лінгвісти створили теоретичні та методологічні засади для дослідження цієї сфери.

Серед важливих вчених, які досліджували фахову мову, варто зазначити Л. Хоффмана, К.Д. Баумана, Р. Пелька, Д. Мьона, Г.Ф. Флука і В. Фона Хана [62-65].

Першим дав визначення професійної мови, є В. Шмідт. Він стверджує, що ці мови виконують роль інструменту для ефективного обміну інформацією між фахівцями у конкретних сферах діяльності. Професійні мови характеризуються наявністю спеціалізованої лексики і певних норм щодо вживання загальноприйнятих лексичних та граматичних одиниць. Однак, вони не є окремими мовними системами і застосовуються лише в межах професійних текстів, які, крім термінології, можуть включати і загальні мовні елементи [66, с. 17].

Л. Дрозд і В. Зайбіка вбачають у професійній мові сукупність мовних засобів, що використовуються в певній сфері людської діяльності і об'єднані спільною метою. Вони зазначають, що кожен такий мовний стиль має свою специфіку, яка відрізняє його від інших стилів мови. Р. Пелька та Д. Мьон трактують професійну мову як варіацію загальноприйнятої мови, що використовується для класифікації та опису об'єктів дослідження в певній галузі, а також для задоволення специфічних комунікаційних потреб цієї сфери [58, с. 26].

Ми, підтримуючи погляди німецького лінгвіста Лотара Хоффмана, також використовуємо термін «професійна мова». Оскільки в німецькій лінгвістиці це поняття є найбільш розробленим, воно дозволяє дати чітке визначення. Лотар Хоффман розглядає професійну мову як сукупність мовних засобів, що використовуються в конкретно визначеній комунікаційній сфері для досягнення взаєморозуміння між фахівцями певної галузі. При цьому Т.Р. Кияк зауважує, що для повноцінного функціонування професійної мови необхідна чітко визначена термінологія " [62, с. 203].

Професійна мова певною мірою протиставляється загальноприйнятій мові, хоча її лексичний запас походить саме з цієї мови. Проблеми, пов'язані зі специфікою лексики професійних мов, спричинили потребу в окремій

науці — термінознавстві. Якщо наука про професійні мови зосереджується на вивченні мовних особливостей конкретної сфери знань чи діяльності, то термінознавство досліджує не мову в цілому, а терміни — єдності понять і їхніх позначень. Таким чином, термінознавство охоплює і концептуальну сферу кожної професійної галузі.

Спочатку дослідження професійних мов обмежувались лише вивченням професійної лексики. Лише нещодавно воно стало окремою галуззю лінгвістики, хоча й тісно пов'язане з термінознавством.

Дослідження в галузі термінознавства проводяться в чотирьох основних напрямках: [2, с. 10].

1. Лексичний напрям — фіксація термінів, їх окреме вивчення та стандартизація.

2. Морфолого-синтаксичний напрям — вивчення характеристик професійної мови на рівні речення.

3. Текстовий напрям — професійний текст розглядається як точка відправлення, з урахуванням усіх рівнів тексту, включаючи екстралінгвістичні аспекти.

4. Когнітивний напрям — основним об'єктом дослідження є комунікативні процеси між відправником і отримувачем інформації в межах професійної діяльності.

Професійною мовою є система всіх мовних засобів, що використовуються в замкнутій професійній комунікаційній сфері для досягнення розуміння між людьми, які працюють у цій сфері [56, с. 53].

До зазначеного визначення варто додати, що функціонування професійної мови забезпечується чітко встановленою термінологією, що є її невід'ємною частиною.

Особливістю професійних мов є наявність набору лексичних одиниць, які орієнтовані на потреби певної професії, і хоча вони мають певну гнучкість у поєднанні із загальноживаною лексикою, остання також присутня в межах професійного мовлення. Крім того, професійна мова має

специфічні граматичні, синтаксичні та стилістичні особливості використання мовних засобів.

Багато лінгвістів намагалися систематизувати професійні мови. Серед них були Дрозд, Зайбіка, Шрьодер, Гнутцман, Ольденбург і Гьопферіх. Однак найбільш детально класифікацію професійних мов розробив Лотар Хоффман. З одного боку, він диференціює ці мови за предметною приналежністю, а з іншого боку — розрізняє різні рівні в межах однієї професійної мови, залежно від таких критеріїв: [59-63].

1. Ступінь абстракції;
2. Специфіка мовних засобів;
3. Сфера застосування;
4. Учасники комунікаційних актів.

Професійні мови можна умовно поділити на п'ять категорій за рівнем абстракції: [2, с. 10].

1. Найвищий рівень абстракції (теоретичні фундаментальні науки, де застосовуються штучні символи та формули, а комунікація між науковцями відбувається в цих сферах).

2. Дуже високий рівень абстракції (експериментальні науки – комунікація між вченими та інженерами).

3. Високий рівень абстракції (мови, що містять велику кількість професійної термінології з чітко визначеною структурою – прикладні науки, комунікація між науковцями та інженерами).

4. Низький рівень абстракції (мови, де значна частина складається з професійних термінів і відносно простого синтаксису – сфера матеріального виробництва, комунікація між науковими та технічними керівниками, кваліфікованими працівниками).

5. Дуже низький рівень абстракції (мови з незначною кількістю професійних термінів і простим синтаксисом – сфера споживання, торгівля, комунікація між виробниками та споживачами).

Згідно з класифікацією Л. Хоффмана, професійні мови можна також поділити на п'ять основних рівнів: [63, с. 10].

1. Мова теоретичних фундаментальних наук;
2. Мова експериментальних наук;
3. Мова прикладних наук та техніки;
4. Мова матеріального виробництва;
5. Мова сфери обслуговування.

Науковець зазначив, що його класифікація є спрощеною і має певний умовний характер. Підсумовуючи, можна зазначити, що:

1. Кожна професійна мова може мати всі п'ять рівнів, але може й не включати деякі з них. Для кожної професійної мови можна побудувати матрицю, що відображає її ступінь розширення.

2. У реальних комунікаційних актах ці рівні рідко зустрічаються у чистому вигляді. Наприклад, економіст може подавати в своєму тексті таблиці та діаграми, тобто переміщатися між рівнями А і В, і навпаки.

3. Спілкування може відбуватися не тільки між партнерами з комунікації, але й між усіма учасниками, на відповідному рівні класифікації. Наприклад, керівник виробництва може спілкуватися як з майстром, так і з кваліфікованими працівниками.

Термін "фахова лексика" має дуже широке трактування: вона включає слова, що відносяться до конкретної предметної області, незалежно від того, чи є для них чітке визначення або чи вони нормовані. Семантичні характеристики цієї лексики можуть суттєво відрізнятися в залежності від рівня її абстракції та конкретного контексту застосування [56, с. 155]. Головним критерієм для визначення фахової мови є предметна і комунікативна сфера її використання.

Г. Шрьодер пропонує доповнити горизонтальну та вертикальну стратегію класифікації фахових текстів Л. Хоффмана наступними аспектами: [63, с. 145].

- наукова парадигма (методологія);
- мета дослідження (теоретичне, прикладне або емпіричне);
- комунікативна ситуація (учасники комунікації, місце, час, мета і наміри);
- основний тип тексту (розповідний, описовий, дискусійний).

Шрьодер вважає, що ці аспекти мають суттєвий вплив на використання риторичних, стилістичних і лінгвістичних засобів під час створення текстів і є важливими для формування різновидів фахових текстів у сфері спеціалізованої комунікації [60, с. 18].

С. Гьофферіх запропонував типологію фахових текстів, яка є практичною і всебічною моделлю для розрізнення англомовних фахових текстів. Вона базується на дослідженні англомовних текстів науки і технології, що забезпечує чітку класифікацію таких текстів. Типологія має ієрархічну структуру та складається з п'яти рівнів: [61, с. 305].

1. категорії фахових текстів (основна основа типології: комунікативна функція);
2. субкатегорії першого порядку фахових текстів (критерій диференціації: теорія проти практики);
3. субкатегорії другого порядку фахових текстів (критерій диференціації: форма подання інформації);
4. основні види текстів (класифіковані за їхньою основною функцією);
5. другорядні види текстів (окремі частини або уривки основних видів текстів, але також можуть бути автономними) [54, с. 309].

Класифікація професійних мов, запропонована Л. Хоффманом, є основою для подальших спроб лінгвістів здійснити типологічне розподілення на рівні текстів.

Лексичний склад професійних текстів можна розподілити на чотири основні групи: [61, с. 305].

1. терміни, що належать до конкретної галузі і мають однозначне визначення;
2. міжгалузеві загальнонаукові терміни (включаючи терміни суміжних дисциплін), такі як терміни з філософії, політології, математики, філології тощо;
3. напівтерміни або професіоналізми, до яких відносяться і номенклатури, причому професіоналізми зазвичай мають пояснення, на відміну від номенклатурних одиниць;
4. професійні жаргонізми, що не претендують на точність і однозначність, але відзначаються значною образністю та емоційним забарвленням.

Зміни в розвитку професійних мов часто призводять до відмінностей між ними та загальною літературною мовою, що може спричинити непорозуміння між фахівцями та нефаківцями, створюючи атмосферу елітарності.

Професійні тексти мають особливу будову, яку визначають такі характеристики:

1. дієслова втрачають чітке часове співвідношення і здебільшого використовуються в теперішньому часі;
2. дієслова часто вживаються в пасивній формі;
3. дієслова як частини мови відіграють менш значущу роль;
4. іменники займають центральне місце в тексті;
5. одиничні форми використовуються частіше за множинні;
6. прикметники застосовуються досить часто.

Крім того, окремі професійні мови застосовують специфічні мовні засоби, які можуть бути використані й в інших професійних мовах. Можна виділити кілька підсистем, що об'єднують ці мови за спільними рисами. Наприклад, серед професійних мов можна розрізняти мови соціальних наук і мови технічних дисциплін, які не лише мають окремі термінологічні системи, а й відрізняються за організацією тексту та мовною структурою. В цьому

контексті можна запропонувати ієрархічну структуру професійних мов і їх підкатегорій у межах загальнонаціональної мови. Очевидно, що не лише субмова права, але й інші субмови поділяються на підвиди (професійні мови)

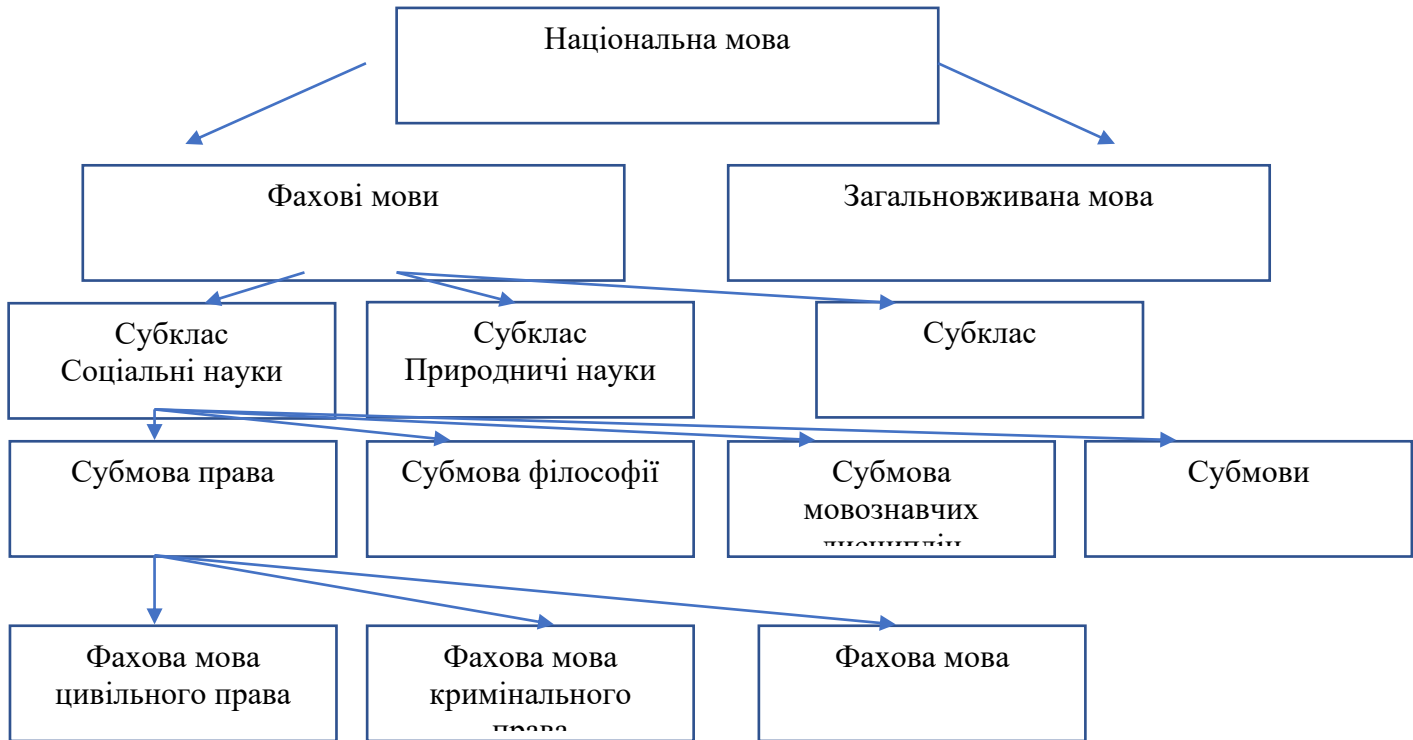

Рис 1.1. Схематична структура фахових мов [13, с. 78-80].

Згідно з рівнем абстракції, фахові мови можна умовно поділити на кілька категорій: [13, с. 78-80].

1. Найвищий рівень абстракції — теоретичні науки, що використовують спеціальні символи та формули.

2. Дуже високий рівень абстракції — експериментальні науки, що охоплюють спілкування між вченими та технічними спеціалістами.

3. Високий рівень абстракції — галузі з широким використанням спеціалізованої термінології та чітко визначеним синтаксисом, як прикладні науки.

4. Низький рівень абстракції — галузі, де використовуються значні обсяги термінів, але синтаксис ще не має тісного зв'язку, зокрема, у сфері матеріального виробництва.

5. Дуже низький рівень абстракції — мови з обмеженим застосуванням спеціалізованої термінології та некоректним синтаксисом, як у сферах споживання та торгівлі.

До точних наук, що мають високий ступінь абстракції, належать природничі й технічні науки, оскільки вони зосереджуються на універсальних законах, перевірених на основі емпіричних фактів. Соціальні науки, навпаки, мають герменевтичне спрямування, зосереджуючи увагу на тлумаченні людського буття. У технічних дисциплінах важливо точно описувати предмети та явища, які можна виміряти чи спостерігати, тоді як соціальні науки більше зосереджені на поясненні понять через інтерпретацію.

Лінгвісти, зокрема С. В. Оверченко, виділяють чотири основні стилі мовлення, які залежать від різних соціальних функцій і потреб: [8, с. 1403].

1. Загальний комунікативний стиль — це мова, яку ми використовуємо в повсякденному житті для неформального спілкування, здебільшого в усній формі.

2. Професійно-практичний стиль — характерний для офіційних та ділових ситуацій, де мова слугує для формального спілкування в професійному середовищі.

3. Науково-теоретичний стиль — це специфічна мова, що використовується в науці для обговорення абстрактних і теоретичних понять.

4. Естетичний стиль — стиль, притаманний літературній творчості та поезії, де мова використовується для вираження емоцій і художніх образів.

Фахові мови в цій класифікації охоплюють два основні стилі: професійно-практичний та науково-теоретичний. Визначення фахових мов включає кілька важливих аспектів, зокрема:

а) Засоби, які сприяють оптимальному розумінню серед фахівців в межах певної галузі.

б) Наявність специфічної термінології та норм, що регулюють використання загальноживаних лексичних і граматичних одиниць.

в) Важливість фахових текстів, які включають не тільки професійну лексику, але й елементи загальномовної частини, що робить фахову мову невід'ємною частиною загальнонаціональної мови.

г) Приналежність до фахових текстів професійного мовлення, в той час як загальномовні елементи можуть належати до літературної, розмовної мови або діалектів

Лінгвісти, зокрема С. В. Оверченко, визначають існування близько 300 різних фахових мов, кожна з яких використовується в специфічних сферах. Їх застосування в загальному спілкуванні варто обмежити вузькими межами, адже їхнє широке впровадження може призвести до виникнення так званих "комунікативних бар'єрів". Це, в свою чергу, може спричинити нерозуміння та навіть бути використаним для створення відчуття певної елітарності або переваги. Це підтверджують дослідження, згідно з якими майже половина опитуваних у Німеччині вважає, що юристи часто ускладнюють розуміння справ, замість того щоб їх спрощувати [8, с. 1403].

Отже, фахові тексти мають свою специфіку на двох рівнях: текстовому та термінологічному. Яскравим прикладом є порівняння юридичних, економічних та технічних текстів. У юридичних текстах часто виникає питання: "Чи можна порівнювати інститути та реалії в оригінальній мові та мові перекладу, і наскільки це можливе?" (наприклад, міжмовні омоніми типу "Pension" та "пенсія", що мають різне значення, є частими у правознавстві). В економічних текстах спостерігається певний процес уніфікації термінів, зокрема під впливом американської економіки, хоча в цій сфері все ще можна зустріти опір деяких мов, які намагаються вводити власні терміни (наприклад, у німецькій мові замість англійського "reconversion" використовують "Umstellung"). У технічних текстах ситуація інша: тут на

перший план виходить необхідність міжнародної стандартизації, принаймні в межах однієї термінологічної системи. Такі аспекти фахових текстів мають враховуватися під час перекладацької роботи, зокрема в контексті термінознавства, термінографії та стандартизації професійної лексики.

Лінгвісти вважають, що переклад спеціалізованих текстів є такою ж трудомісткою задачею, як і переклад художніх творів. Крім того, спрощене уявлення про те, що при перекладі науково-технічних матеріалів достатньо лише замінити терміни та використати мінімальні граматичні зміни, є абсолютно хибним [3-6].

Переклад — це точне відтворення оригінальних термінів за допомогою іншої мови, при цьому зберігається зміст і стиль тексту. Цей процес передбачає створення нової мовної єдності, що відповідає правилам мови перекладу. Для цього необхідно не тільки правильно підібрати відповідні терміни та лексичні одиниці, але й урахувати граматичні форми та стилістичні особливості [3, с.90].

Водночас, можна погодитись з тим, що при перекладі художніх творів творча складова має набагато більшу значущість, ніж при перекладі технічних чи спеціалізованих текстів, що пояснюється тим, що літературний переклад передбачає втілення естетичних рис та єдності образного мислення оригіналу, тоді як при перекладі професійних текстів основним завданням є точне відтворення інформації. Однак і тут не обійтися без труднощів. Наприклад, німецьке слово "Technik" має три різні значення в англійській мові: "technology" (прикладна наука), "engineering" (технічна галузь) та "technique" (метод). Така диференціація поступово виявляється і в українській мові.

Практика показує, що фахівець, наприклад, український фізик, який володіє німецькою мовою, здатний виконати більш точний переклад, ніж гуманітарій без спеціальних знань у галузі фізики. Однак, цей ідеальний випадок, коли людина має дві освіти, зустрічається рідко, тому з практичних

і економічних міркувань знання іноземної мови є найважливішим для фахівця в галузі перекладу.

Залежно від мети перекладу можна виділити три основні аспекти: [3, с.90].

1. Науковий аспект, який стосується теорії перекладу та вдосконалення якості перекладу, а також підвищення кваліфікації перекладача. Він фокусується на наукових засадах перекладацької діяльності та розвитку теоретичних основ.

2. Практичний аспект, орієнтований на поліпшення практичного виконання перекладу та забезпечення високоякісного перекладацького сервісу. Це стосується безпосередньої роботи перекладачів і підвищення ефективності їх діяльності в конкретних умовах.

3. Кібернетичний аспект, пов'язаний з розробкою систем машинного перекладу та створенням спеціалізованих словників для автоматичних перекладачів. Цей аспект включає технічні інновації в галузі перекладу, зокрема, використання комп'ютерних технологій.

Якщо ж говорити конкретно про термінологічний бік науково-технічного перекладу, то в даному випадку найбільше значення має саме науковий аспект, оскільки він включає роботи, що сприяють точності й стандартизації наукових термінів при перекладі.

Основні труднощі при перекладі не обмежуються лише перекладом окремих термінів, які можна знайти у термінологічному словнику. Найбільші проблеми виникають під час передачі правильного значення кожної фрази, оскільки дослівний переклад не завжди передає точний зміст. Для цього перекладач має володіти певними знаннями предметної області, про яку йде мова. Важливою умовою правильного перекладу є правильне розуміння контексту, тобто знання того, про що йдеться в конкретному випадку, а також знання відповідних термінів та їх значень у даній галузі.

Перекладачам, які не є спеціалістами в конкретній сфері, може допомогти їх філологічна освіта, знання асоціативних зв'язків між термінами,

а також особливості їх форм. У будь-якому випадку, зростання попиту на переклади ставить високі вимоги до якості цієї діяльності, що вимагає від перекладачів професіоналізму.

Дослідження показали, що на пошук необхідної інформації витрачається 20% робочого часу, зокрема, на виявлення значення термінів, де пошук одного терміну займає в середньому 15 хвилин на день. Якщо б форма терміну сама підказувала його значення, витрати часу на з'ясування його змісту могли б бути значно меншими, незалежно від рівня професіоналізму працівника. Це призводить до таких висновків: [16, с.147].

1. Перекладач має хоча б базово орієнтуватися в тематиці тексту, який перекладається, і ці знання зазвичай приходять із досвідом роботи.

2. У перекладеному тексті потрібно уникати термінів, які можуть створювати непорозуміння, якщо в певній термосистемі є синоніми з більш чітко вираженим значенням.

Науково-технічний переклад має свої унікальні характеристики, що полягають у передачі мовних та стилістичних рис, притаманних різним видам науково-технічної літератури. Багато лінгвістів визначають його як специфічну діяльність, основною метою якої є виконання функцій, а не дотримання жанрових чи стилістичних особливостей. Окрім того, переклад зазвичай поділяється на два основних типи: усний та письмовий, кожен з яких має свої підкатегорії, наприклад, синхронний переклад або "переклад з листа". У цьому контексті виокремлюють такі види перекладацької діяльності: [16, с.147].

1. Письмовий переклад науково-технічних текстів та документів з іноземних мов на українську.

2. Письмовий переклад з української мови на основні європейські мови.

3. Усний переклад "з листа" для спеціалістів.

4. Усний переклад під час переговорів, засідань комісій або наукових конференцій.

5. Усний переклад на симпозиумах, семінарах та конференціях.

Якість і обсяг перекладу значною мірою залежать від вимог користувачів, серед яких можна виділити різні категорії, такі як інженери, науковці, керівники підприємств, експерти та інформаційні спеціалісти. Залежно від їхніх запитів, переклад може бути ретельним, адекватним, з особливим акцентом на термінологію, або ж коротким, фрагментарним, що включає лише найважливіші моменти для замовника. Повний переклад має точно відображати зміст оригіналу, тоді як адекватний науково-технічний переклад повинен бути точним і використовувати загальноприйняті терміни, відповідати нормам науково-технічної літератури, з якої здійснюється переклад.

Кілька основних рекомендацій щодо термінологічних аспектів перекладу: [17, с.17].

1. У процесі перекладу слід застосовувати терміни, що затверджені відповідними державними стандартами.
2. Перекладач повинен враховувати, до якої галузі науки чи техніки належить термін, особливо якщо він є іноземним.
3. Якщо в оригінальному тексті зустрічається термін, який не зафіксовано в науково-технічних словниках, перекладач повинен самостійно вибрати відповідний еквівалент, скориставшись довідковою літературою, або звернутися до фахівця. У крайньому разі термін можна перекласти описовим способом.
4. Важливо уникати використання синонімів для технічних термінів у тексті перекладу; всі терміни, символи та аббревіатури повинні бути стандартизованими.
5. Якщо в оригіналі виявляється помилка у написанні терміну, перекладач повинен точно передати зміст, а також вказати помилку в примітці та подати правильну форму.
6. Технічні терміни, які не є частиною мови перекладу, мають залишатися у вигляді оригіналу з записом в дужках.

7. Латинські назви не підлягають перекладу і повинні зберігатися в первісному вигляді.
8. Не допускається довільне скорочення термінів.
9. Номенклатури залишаються в оригіналі без змін.
10. Одиниці фізичних величин та спеціальні позначення повинні відповідати технічним стандартам.

Особливо важливою є правильність орфографії термінів у перекладі. Не можна забувати, що більшість термінів на сьогоднішній день мають кілька варіантів написання, наприклад, "авто" і "ауто", "нейрон" і "невро". Перекладач повинен враховувати, який з варіантів є найбільш поширеним у певній галузі на поточний момент, і використовувати ті варіанти, що зафіксовані в останніх словниках [16, с.170].

Прізвища іноземних осіб, географічні назви, а також найменування фірм і організацій не підлягають перекладу, а транслітеруються згідно з правилами мови, на яку здійснюється переклад. Завдяки тому, що термінологічна орфографія зазвичай кращо стандартизована, вона легше піддається кодифікації й закріпленню, ніж орфографія загальноживаної мови.

При перекладі технічних термінів необхідно враховувати, що для різних типів перекладу потрібні різні підходи до передачі значень термінологічних одиниць. Важливо розрізняти вузькоспеціалізовану лексику, терміни загальнонаукового характеру та загальноживані слова. Для кожного виду науково-технічного перекладу вкрай важливо точно передавати терміни, що стосуються основної теми тексту. Термінологія суміжних галузей, яка є важливою, має бути максимально точно передана, щоб забезпечити адекватність перекладу. Для ознайомлювальних перекладів, де основний акцент робиться на загальне розуміння основних ідей, точність передачі периферійної термінології є факультативною [17, с.17].

Ці особливості та труднощі, які виникають у процесі перекладу фахових мов, свідчать про необхідність високого рівня професіоналізму лінгвістів і перекладачів у цій сфері, адже це важливий аспект використання людського інтелекту. Важливим етапом у цьому процесі є внесок українських мовознавців у розвиток лінгвістики фахових мов, який дає важливі імпульси для наукової діяльності в Україні [30, с. 138-141].

1.2. Переклад термінології як одна із основних проблем перекладознавства

Сучасний етап розвитку науки та техніки відзначається швидким прогресом у всіх сферах, а також інтенсивною інтеграцією та міжнародною співпрацею. Внаслідок цього з'являється необхідність у вдосконаленні системи обміну та обробки інформації, а також у тіснішій взаємодії між вченими з різних країн у різноманітних областях наукових і технічних досліджень.

Особливу роль у цих процесах відіграють лінгвісти, адже великий крок у розвитку науки полягає в тому, що "наука шукає найбільш точні символи, за допомогою яких вона відображає реальність. Невизначені та змінні терміни поступово зникають із наукового вжитку".

Науково-технічна революція, як важливе соціальне явище нашого часу, вносить значні зміни в лінгвістичну модель світу. Ці зміни передусім стосуються того, що більшість лексичного фонду тепер складають спеціалізовані терміни, а також номенклатури. Існує тенденція до їхнього безперервного зростання.

Науково-технічна термінологія – це широкий шар лексики, який активно розвивається й взаємодіє з іншими лексичними шарами, зокрема з загальноживаними словами. Зміни, що відбулися в науці й техніці, призвели до збільшення кількості субмов, термінологічних систем і до їх взаємного збагачення як на рівні окремих мов, так і на міжмовному рівні. Однак цей

термінологічний вибух створює низку проблем, які потребують негайного вирішення. До них можна віднести питання стандартизації термінології, поліпшення якості перекладу наукових текстів, а також оптимізацію навчання науково-технічному перекладу. Розвиток субмов у науці та техніці іноді призводить до відсутності розуміння серед фахівців цієї галузі. Існує також ризик розриву між рідною мовою і професійною, особливо в умовах глобалізації [16, с.170].

Все це сприяло виникненню нової прикладної дисципліни – термінознавства, яка поступово визначає свої самостійні функції на перехресті таких наук, як лінгвістика, логіка та відповідні галузі науки і техніки. Не слід поспішати з висновками щодо того, що термінознавство займає окреме місце у системі наукового світосприйняття, оскільки, хоча воно впливає на відповідні науки, водночас залежить від їх завдань, проблем і статусу. Основною метою термінознавства є оптимізація процесу створення та використання термінів, що забезпечить більш ефективну професійну комунікацію та сприятиме кращому взаєморозумінню серед фахівців.

У сучасних умовах виникає необхідність у розробці національної термінології, а також у створенні термінологічних словників, які відповідатимуть міжнародним стандартам. Це допоможе підняти національну термінологію на світовий рівень. Важливо також забезпечити правильне відображення запозичених термінів українською мовою та їх коректне використання.

Ключовим завданням є дослідження як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних чинників, які впливають на створення нових термінів у національних термінологічних системах, особливо коли відсутній відповідний еквівалент у мові перекладу. Також важливо вивчити механізми термінологічного планування з урахуванням мовних інтерференцій — свідомого чи підсвідомого втручання в мову з метою її лексичної модернізації та стандартизації.

1. Створення та стандартизація нових термінів є видом мовної інтерференції. Це штучне втручання у природний розвиток мови, зокрема її лексики, що спричиняє внесення змін та нововведень. Також це процес вибору найкращих варіантів термінів з метою їх офіційного затвердження як стандартів. "Кількість термінів у кожній науці зростає, але досі не робиться достатньо для того, щоб нові терміни були логічно обґрунтовані та зрозумілі всім представникам відповідної галузі" [8, с. 124]. Недооцінка соціальних аспектів у процесі номінації може не лише ускладнити комунікацію, а й негативно позначитися на соціальних явищах, викликаючи неправильні асоціації та негативні конотації [29, с. 89].

Мовні інтерференції не обмежуються лише термінологічними системами чи заповненням лексичного фонду новими словами при перекладі з іноземних мов через відсутність необхідних еквівалентів. Формування письмового мовлення, створення наукової, суспільно-політичної термінології, розвиток орфографії та літературних норм будь-якої мови також є результатом мовних інтерференцій, що включають процеси штучного втручання в природну структуру мови, які виявляються, в основному, на рівні письмовості та лексики.

Термінологія є однією з тих мовних складових, які останнім часом активно розвиваються. Так званий термінологічний вибух, що спостерігається майже у всіх мовах, призводить до введення великої кількості нових термінологічних одиниць. Це особливо помітно в мовах, що нещодавно підвищили свій статус, розширили сферу використання та потребують модернізації лексики для адаптації до конкретних галузей. Однак введення нових термінів потребує їх систематизації та стандартизації. Тому стандартизація нових термінів, як з точки зору їх зовнішньої, так і внутрішньої форми, є важливим етапом термінологічного планування з метою усунення зайвої синонімії та полісемії. Цим займаються численні науковці в галузі термінології в різних країнах, де існують установи, що займаються стандартизацією термінів. Ці зусилля також мають міжнародний

вимір, що знайшло своє відображення у виданні численних багатомовних термінологічних словників і бюлетенів, а також у теоретичних роботах, що стосуються мотивації нових термінів, їх зовнішньої форми та стандартизації.

2. Для ефективного здійснення заходів з термінологічного планування необхідно враховувати як позитивний, так і негативний досвід інших мов. Важливо також розглядати питання інтеграції національних термінологій в міжнародний контекст, вибір між інтернаціональними та національними елементами, а також доцільність використання посередництва третьої мови [19, С. 5-8].

Кількість термінів у розвинених мовах значно перевищує загальну кількість уживаних слів, і на сьогоднішній день цей показник становить кілька мільйонів лексичних одиниць. І ця цифра безперервно зростає.

Варто зазначити, що нові терміни, як правило, не створюються «з нуля». За всю історію розвитку науки та техніки можна навести лише кілька випадків, коли терміни були створені абсолютно новим способом. Однак, часто терміни запозичуються з інших галузей науки, при цьому вони можуть набувати нових значень (наприклад, термін «морфологія» в мовознавстві та біології; «мовлення» в мовознавстві, риториці, психології, фізіології та медицині).

Термін, як і будь-яка інша мовна одиниця, має складну структуру та не піддається чіткому визначенню. Через це в лінгвістиці існує багато різних спроб визначити термін. Наведемо лише два визначення терміна, які, на нашу думку, влучно відображають різні підходи до цього питання та доповнюють одне одного.

3. 3. М. О. Вакуленко зазначає, що термін — це окреме слово або фраза, створена на основі іменника, яке має чітко визначене значення. Таке слово використовується в конкретних сферах професійної діяльності, таких як наука, техніка, виробництво чи управління, щоб задовольнити специфічні вимоги комунікації у цих сферах [22, с. 60].

Це визначення є досить точним, але є кілька аспектів, які можуть бути не зовсім зрозумілими. Наприклад, можна сумніватися, чи справді всі терміни створюються тільки з іменників. Іноді терміни утворюються також з прикметників, дієслів (наприклад, у шахах) або прислівників (як у музиці) — тобто, терміни можуть мати різне походження. Окрім того, поняття «спеціалізовані потреби комунікації» потребує уточнення, оскільки не пояснено повною мірою роль термінів в мовній системі та відмінності між термінами й загальними словами [12, с. 276]. І.С. Квитко, враховуючи різні точки зору, пропонує більш узагальнене визначення терміна: це слово або комбінація слів, що відноситься до поняття конкретної галузі знань (такої як наука або техніка). Такі терміни взаємодіють з іншими термінами і словесними комбінаціями, створюючи замкнуту систему, яка має такі характеристики, як висока інформативність, однозначність, точність та нейтральність у вираженні емоцій [25, с. 21].

З цього можна зробити висновок, що «термінологія» — це сукупність слів, які виражають поняття в межах певної наукової чи технічної області, що історично сформувалися і є частиною спеціалізованої сфери людських знань або діяльності» [26, с. 17].

Коли лінгвісти говорять про термінологію, вони зазвичай виокремлюють такі аспекти: а) науку, що вивчає терміни, частіше звану «термінознавством»; б) фахову лексику, яка є частиною загальної лексики мови (наприклад, «термінологія української мови», «німецька термінологія» тощо); с) спеціалізовану лексику, що обслуговує конкретну галузь науки або техніки (наприклад, «термінологія обчислювальної техніки», «лінгвістична термінологія» тощо).

Така різноманітність значень терміна зумовлена тим, що для кожної термінологічної одиниці визначено певну точку відліку як у мові загалом, так і в підмовах. Термін є складовою частиною системи, якщо під системою розуміти комплекс елементів, між якими існують обов'язкові та сталі зв'язки. Сукупність цих зв'язків визначає структуру системи. Таким чином,

системність є однією з основних умов існування терміна. Термін може бути частиною терміносистеми, якщо під цією системою мається на увазі організована сукупність термінів, які точно відображають систему понять певної спеціалізованої сфери знань чи діяльності [32, с. 36-45].

Термінологія, що є частиною мовного лексикону, значно відрізняється від повсякденної мови. Деякі дослідники розрізняють термінологію науки та техніки. Наприклад, Ж. Війне і А. Мартен вказують, що відмінність між ними зумовлена особливостями історії розвитку науки та техніки. Технічні досягнення виникали через тривалий процес експериментів, що часто базувалися на помилках і спробах майстрів, тоді як наука розвивалася шляхом поступового відокремлення від релігійних і міфологічних уявлень, а в середині XIX століття, завдяки новим досягненням, наука дала поштовх розвитку технічних знань. Тому не можна стверджувати, що наука і техніка належать до однієї й тієї ж сфери мислення і мають однакові мовні засоби вираження. Кожна з них використовує свої специфічні поняття та синтаксичні конструкції

Однак, слід також зазначити, що в умовах швидкого розвитку науки і техніки ці дві сфери людської діяльності розвиваються паралельно, доповнюючи одна одну і збагачуючи, що також знаходить своє відображення в мовних перекликах між ними. Тепер вже можна стверджувати, що існує окрема мова науки, яка включає в себе й мову техніки.

Основні вимоги до термінів полягають у наступному: [22, с. 60].

Термін повинен відповідати мовним стандартам і нормам конкретної мови.

1. Він повинен бути частиною чіткої системи термінів.
2. Кожен термін повинен мати чітке і визначене значення, яке точно відображає поняття, до якого він відноситься.
3. Термін має бути незалежним від контексту, тобто його значення не повинно змінюватися в залежності від обставин.

4. Термін повинен бути точним, хоча в певних мовах іноді зустрічаються помилки або не зовсім вірні варіанти.

5. Термін повинен бути лаконічним, хоча інколи це може суперечити вимозі до точності чи повноти.

6. Термін повинен бути однозначним, при цьому така однозначність має бути забезпечена в межах однієї конкретної термінології, оскільки в різних контекстах можуть зустрічатися багатозначні терміни.

7. Для термінології не характерна синонімія, оскільки це ускладнює розуміння.

8. Термін має бути нейтральним з емоційної точки зору, хоча деякі терміни можуть містити елементи, які підкреслюють певний статус чи намір говорити в певному стилі.

9. Термін має бути милозвучним і відповідати стандартам естетики мови, тому не рекомендується використовувати терміни, що виникли в результаті використання діалектів, жаргонів чи варваризмів.

Водночас, терміни не є окремими, відірваними одиницями, а є складовою частиною загальної мови, в якій їх властивості виявляються більш чітко, регульовано й відповідно до вимог професійного спілкування. Тому, хоча термін має свої особливості порівняно з загальновживаним словом, це не означає, що ці особливості відсутні в інших сферах мовного використання. Термін може бути визнаний недостатньо точним чи важливим тільки в тому випадку, якщо він не відповідає конкретним вимогам певної сфери, навіть якщо він використовується в повсякденному мовленні.

Принципи створення термінів для термінологічних одиниць схожі з принципами, що застосовуються до загальновживаних слів. Пропонована класифікація типів словотворення термінів:

А. Корінні слова:

1. Непохідні корінні слова – це терміни, що не мають афіксів (наприклад, «der Druck» — тиск).

2. Запозичені непохідні слова – терміни, запозичені з інших мов, які також не мають афіксів (наприклад, «der Atom» — атом).

В. Похідна лексика:

1. Термінологія, утворена за допомогою суфіксації – терміни, утворені додаванням суфіксів (наприклад, «die Fütterung» — годування).

2. Термінологія, утворена за допомогою префіксації – терміни, які формуються додаванням префіксів (наприклад, «die Verpflichtung» — зобов'язання).

С. Складні слова – терміни, що складаються з двох чи більше слів (наприклад, «die Fleischbeschauer» — оглядач м'яса).

Д. Термінологічні словосполучення – терміни, що утворюються комбінацією кількох слів (наприклад, «die trachtige Kuh» — корова з типово швейцарським вбранням).

Варто зазначити, що багато лінгвістів не вважають багатозначні терміни справжніми термінами, вважаючи їх лише концептуальними об'єднаннями. Однак, якщо ці терміни відповідають усім вимогам до термінологічних одиниць, то немає підстав заперечувати їхню термінологічність, незалежно від їхньої довжини.

Е. Аббревіатури – скорочення, які є термінами, наприклад, «LKF» (Leistungskraftfutter — комбікорм).

Ф. Літературні умовні позначення – терміни, що складаються з символів або аббревіатур, таких як «g» (грам) або «MHz» (мегагерц).

Г. Символи – наприклад, математичні, хімічні або астрономічні знаки, такі як «%» (відсоток).

Н. Номенклатура – система термінів для класифікації і найменування об'єктів чи процесів в певній сфері.

Проблема розмежування професійної лексики та термінів залишається досить складною. Деякі лінгвісти ототожнюють ці два поняття, інші, навпаки, чітко їх розрізняють, а деякі зазначають, що між ними існують певні спільні характеристики.

Володіна Т. С., Радзійон В. М., мають власну думку з цього питання. Вони стверджують, що професійні слова пов'язані з архаїчною лексикою, що виникла в різні історичні періоди для позначення різних ремесел та спеціалізацій, таких як морське судноплавство, гірництво чи полювання, що має значення для мовної еволюції [29, с. 70].

Додатково, є підхід, що розглядає спеціальні поняття, які з'являються в рамках трудової діяльності і відповідної термінології. Це дозволяє стверджувати, що проблема архаїчності професійної лексики поступово втрачає актуальність. С. Д. Шелов зазначає, що спеціалізована лексика в трудових процесах часто виникає раніше, ніж сама спеціалізація професій, тому терміни, що належать до цієї сфери, можуть бути старшими за професіоналізми [46, с. 80].

Важливо провести розмежування між професіоналізмами і термінами, які разом утворюють особливу мовну підсистему. Хоча терміни є більш структурованими та стандартизованими, професіоналізми здебільшого використовуються вузьким колом фахівців і часто в повсякденному мовленні. Однак між ними існує постійний обмін, і професіоналізм може замінювати термін у конкретних контекстах.

Однією з основних причин розширення термінологічної лексики є переклад. Через нього з'являються нові лексичні еквіваленти, які можуть бути запозичені відразу кількома мовами або через кілька етапів з іншої мови [7, с. 111].

Переклад має значний вплив на розвиток мов, адже він не лише передає інформацію іншою мовою, а й перевіряє її здатність відображати думки, висловлені мовою оригіналу. Якщо в мові перекладу відсутні потрібні слова, перекладачі часто першими намагаються створити відповідні мовні еквіваленти для заповнення таких прогалін.

Особливо подібні ситуації трапляються у процесі технічного перекладу. Іноді термін, широко вживаний в одній мові, поки що не закріплений в іншій. З часом ця прогалина буде заповнена, але завжди постає

питання, який саме варіант вибрати. Сьогодні науково-технічна термінологія здебільшого створюється за участі спеціальних комісій та організацій, які займаються стандартизацією. Проте певний вплив на появу нових термінів мають і окремі перекладачі. Нові терміни при перекладі можуть як запозичуватись, так і адаптуватись рідною мовою. Незалежно від обраного підходу, переклад спрямований на створення точного формального відповідника. У цьому контексті відповідником може стати навіть специфічне словосполучення, наприклад, "конкурентоспроможна продукція" для німецького *Wettbewerbsprodukten* [38, С. 79 – 81].

Таким чином, перекладачам іноді доводиться самостійно створювати відповідні терміни рідною мовою, і це створює одну з ключових труднощів, особливо при роботі з науково-технічною літературою. Саме переклад нових термінів часто призводить до появи неологізмів, що складають значний відсоток у лексичному складі перекладених текстів [38, с. 4]. Оскільки в рідній мові можуть бути відсутні певні терміни, перекладачі повинні винаходити відповідні позначення для їхнього подальшого закріплення у словниках. При цьому слід враховувати не лише досвід розвинених мов, але й специфіку мови, на яку здійснюється переклад, зокрема її словниковий склад, фонетичні й граматичні особливості. Виникає необхідність у гармонійному поєднанні національних лінгвістичних традицій з міжнародною практикою, особливо в мовах, де національна термінологія ще формується і де переклад наукових текстів є основним джерелом для збагачення професійної лексики та її стандартизації.

Перекладачі часто помічають невідповідність певних термінів національній термінотворчій традиції, що стає очевидним через можливість порівняння термінологічних варіантів мов оригіналу та перекладу. Така невідповідність може проявлятися у громіздкості терміна або його обмеженій здатності утворювати похідні слова. У деяких випадках перекладачі можуть замінювати невідповідний термін іноземним еквівалентом, що може відбуватися як усвідомлено, так і стихійно.

Ще одне завдання, з яким стикається перекладач, – це визначення належності терміна до певної галузі знань. «Під час перекладу науково-технічної літератури часто виникають труднощі, пов'язані з поділом лексики на загальнонавчальну, загальнонаукову та вузькоспеціалізовану» [27, с. 143]. Тому важливо визначити, чи є термін загальнонауковим, чи використовується лише в певній галузі.

Точна передача певних реалій іншою мовою також залежить від її розвитку і здатності передавати специфічні поняття, що відбиває функціональні можливості мови [50, с. 181]. Однією з головних проблем у роботі перекладача науково-технічної літератури є відсутність лексичних еквівалентів у мові перекладу, що створює потребу заповнення цих прогалін, пристосування мови до конкретної галузі, створення та стандартизації нової термінології. Без організованого підходу цей процес може спричинити значну плутанину, тому важлива чітка модернізація та впорядкування.

1.3 Особливості перекладу термінології у германістиці

Науково-технічні терміни, які слугують мовними знаками, що представляють поняття спеціалізованої галузі науки або техніки, є важливою складовою науково-технічних текстів. Переклад цих термінів є складним завданням через їх неоднозначність, відсутність перекладних відповідників (особливо у випадку нових термінів-неологізмів), а також через національні варіації термінології.

Для якісного перекладу термінів необхідно розуміти специфіку галузі, до якої належить текст, знати зміст термінів німецькою мовою та відповідні еквіваленти рідною мовою.

В ході вивчення наукової літератури ми встановили, що процес перекладу терміна включає два основних етапи:

1. Визначення значення терміна (в контексті).
2. Переклад значення рідною мовою [20].

Основним методом перекладу термінів є використання лексичного еквівалента — усталеної лексичної відповідності, яка точно передає значення слова. Ті терміни, що мають еквіваленти у рідній мові, значно полегшують процес перекладу. Тому важливо вміти знаходити відповідні еквіваленти рідною мовою і розширювати знання про них [20].

Часом перекладач змушений самостійно створювати еквівалентні терміни рідною мовою. Основна складність у перекладі науково-технічної літератури полягає саме в пошуку та створенні нових термінів (неологізмів), які потім можуть бути включені до відповідних термінологічних словників для стандартизації.

Одним із найпростіших методів на лексичному рівні є транслітерація — побуквена або пофонемна передача слова за допомогою алфавіту мови перекладу. При використанні цього методу, зокрема транслітерації, важливо враховувати так званих "фальшивих друзів перекладача," щоб уникнути неправильного трактування значення.

Транслітерація може передавати повністю або частково форму слова. Іноді застосовується змішане транслітерування, де більша частина слова зберігає своє звучання в оригінальній мові, а певні елементи відображають графічну форму [6].

Транслітерування термінів використовується тоді, коли в культурі, зокрема в науці країни мови перекладу, відсутнє відповідне поняття або перекладний еквівалент, а перекладач не може підібрати слово, яке б точно передавало зміст. Оскільки при транслітерації термін має лише одне значення, цей метод доцільно застосовувати, коли в мові перекладу потрібно створити однозначний термін [3].

Транскодування термінів часто застосовується, коли вони включають міжнародні терміноелементи з латини або давньогрецької. Однак перед використанням цього методу перекладач має переконатися, що в мові перекладу немає існуючого еквівалента, оскільки таке дублювання порушує системність термінології.

Інший спосіб перекладу – калькування, при якому слово перекладається дослівно, коли частини слова або фрази відтворюються відповідними елементами мови перекладу. Цей підхід застосовують для складних термінів, оскільки він може краще передати їх зміст. Часто обирають калькування замість транскодування, щоб уникнути появи «псевдослов» без сенсу в мові перекладу. Однак калькування є прийнятним лише тоді, коли воно відповідає нормам та лексичним вимогам української мови. Часто потрібні різні трансформації – зміни відмінків, порядку слів, морфології та інших елементів, щоб термін звучав природно.

Перекладач має завжди прагнути до адекватного звучання терміну в рідній мові [6].

Серед методів перекладу термінів також використовують експлікацію, або описовий переклад. Цей спосіб полягає в заміні терміна мови оригіналу словом або словосполученням, яке передає його значення. Основні вимоги до цього методу включають: [29, с. 70].

- 1) точне відображення значення терміна,
- 2) уникнення надмірної деталізації опису,
- 3) спрощення синтаксичної структури словосполучення.

Однак, описовий переклад має певні недоліки, такі як:

- 1) можливе неточне передавання змісту терміна,
- 2) відсутність стислості, що може завадити створенню похідних термінів, адже багатослівні вирази не мають дериваційного потенціалу [6].

Якщо точний еквівалент терміну відсутній у словнику або інші методи перекладу недоречні, застосовують прийоми конкретизації та генералізації на лексико-семантичному або лексико-граматичному рівнях [37].

Конкретизація означає, що широке значення замінюється в мові перекладу на більш конкретне. Наприклад, слово «досліджувати» в залежності від контексту може перекладатися на німецьку різними словами: *untersuchen* (для дослідження хімічного складу), *erforschen* (для дослідження космосу), *studieren* (для вивчення питань або проблематики).

Метод генералізації застосовується тоді, коли значення в мові оригіналу має вищий рівень конкретизації, ніж відповідне значення в мові перекладу [37].

У певних випадках переклад термінів вимагає застосування спеціальних трансформаційних прийомів, особливо коли їхнє значення є новим для української мови. Наприклад, у перекладах з німецьких текстів, що стосуються вузькопрофесійних сфер діяльності, можуть використовуватися техніки компресії та інверсії. Компресія полягає в тому, щоб викладати думки лаконічніше, опускаючи зайві елементи, що не впливають на розуміння, тоді як інверсія змінює порядок слів, виділяючи окремі важливі частини.

Теоретично, згідно з підходом А. Суперанської та Н. Подольської, терміни повинні мати однозначне значення, без додаткових асоціативних відтінків і синонімів. Термін завжди слід перекладати повним або абсолютним еквівалентом, що, за загальноприйнятою думкою фахівців, спрощує завдання перекладача [42]. Однак детальні дослідження показують, що навіть одна й та сама одиниця в різних галузях знань може набувати різних значень залежно від контексту, що ускладнює переклад [5].

Таким чином, ми виявили, що переклад сучасних німецьких термінів на українську мову має свої специфічні труднощі. Жоден науковець не надає детальних інструкцій для перекладу термінів, оскільки вони є особливою групою науково-технічної лексики. Перекладачеві необхідно не лише добре володіти німецькою мовою, але й мати знання в конкретній галузі, до якої належить текст перекладу, оскільки значення термінів тісно пов'язані з контекстом і можуть змінюватися залежно від сфери застосування. Тільки ефективне поєднання цих двох умов забезпечить адекватний переклад будь-якої науково-технічної літератури.

Висновки до розділу I

Дослідження фахових мов (які ще називаються "спеціальними мовами" або "технолектами") зосереджено на вивченні мовних особливостей певних професійних чи наукових областей. Ці мови мають специфічну лексику, яку можна розглядати окремо від загальноживаної мови, хоча вони все ж використовують її як основу. Виникнення проблем, пов'язаних з термінами у цих спеціальних мовах, призвело до створення науки, що вивчає терміни, — термінознавства. Відмінність між наукою про фахові мови та термінознавством полягає в тому, що перша досліджує мову окремої наукової чи технічної сфери, а друга фокусується на самих термінах, які є єдністю поняття та його позначення. Тобто, термінознавство займається вивченням понять, які використовуються в конкретній сфері.

Оскільки сучасна наука і технології розвиваються дуже швидко, зростає потреба у передачі великої кількості спеціалізованої інформації з іноземних мов. Одна з основних рис науково-технічних текстів — це активне використання специфічних термінів. Термінологія є важливою частиною наукових текстів і створює складнощі при їх перекладі через двозначність термінів або відсутність точних перекладів для нових слів.

Переклад науково-технічних текстів, особливо термінів, є складним, оскільки треба точно передати значення іноземних термінів з допомогою української мови. Не можна правильно перекласти терміни без повного розуміння їх контексту. Завдання перекладача полягає в тому, щоб вибрати відповідний спосіб перекладу для точного передавання значення кожного терміна.

РОЗДІЛ 2. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТЕРМІНОЛОГІЇ ТВАРИННИЦТВА У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

2.1. Основні етапи становлення термінології тваринництва в німецькій мові

Науково-технічна термінологія має свою специфічну організацію, яка склалася під впливом соціальних і культурних умов. Різноманітність і унікальність термінологічних систем, що складають науково-технічну лексику, ускладнює її дослідження. Тому, в умовах широкого процесу технізації та термінологізації, який охоплює багато мов, зокрема й німецьку, важливо зосередитися на розвитку окремих термінів і цілих термінологічних систем.

Загалом, дослідження термінологічних систем потрібно починати з вивчення основних історичних тенденцій розвитку відповідних наукових галузей, оскільки знання цих тенденцій сприяє кращому розумінню процесів, що відбуваються в мові, що дає змогу сприяти природному розвитку термінів і термінологічних систем.

Термінологія тваринництва відображає стан науки і сільського господарства в країні. Вона була розроблена досить детально та відзначається високою точністю й узгодженістю понять, що використовуються. Однак, варто зазначити, що термінологія також має певні лексичні запозичення, зокрема міжнародні терміни, які стосуються загальнобіологічних понять [29, с. 70].

Аналіз основних етапів розвитку науки тваринництва допоміг встановити закономірності розвитку її термінології, що дозволяє провести порівняльний аналіз різних підходів до оновлення термінів, що важливо для виявлення найбільш перспективних і доцільних способів створення нових термінів. Формування термінологічної системи тваринництва відбувалося паралельно з розвитком цієї наукової галузі.

Одним з підтверджень того, що тваринництво на території Південної Німеччини з давніх часів було важливим джерелом продовольства і економічної діяльності, є звернення духівництва цієї області до Папства в 1484 році. В ньому йшлося про звільнення місцевих мешканців від податків на молоко, масло та сир, підкреслюючи, що їхнє життя залежить від цих продуктів. У XVIII столітті цей регіон здобув популярність завдяки розвитку племінної великої рогатої худоби, яка користувалася великим попитом у Європі. Проте в XIX столітті, через зростання цін на молоко, вирощування немолочних видів молодняка стало менш вигідним [28, с. 67-69].

У XIX столітті в німецькому регіоні Альгою активно розвивалося тваринництво, зокрема, вирощування великої рогатої худоби, що стало важливою частиною економіки цього регіону. Раніше, у середньовіччі, для забезпечення місцевого ринку м'ясом і молочними продуктами худобу купували з інших областей, наприклад, з Тиролю. Вже в 1893 році в Альгою була створена перша племінна спілка, яка спеціалізувалася на розведенні сіро-бурої худоби. Це дозволило значно підвищити ефективність виробництва молока і м'яса [28, с. 67-69].

У XIX столітті в Камптені, на сході Альгою, активно займалися вирощуванням зернових, що дозволяло мати гарні врожаї завдяки вологому клімату. Пізніше, коли на південь стали поширюватися сироварні традиції, фермери з Нижнього Альгою почали розводити худобу для виробництва молока, що значно вигідніше в порівнянні з іншими регіонами, що також було спричинено стратегічним географічним розташуванням, яке дозволяло оптимально використовувати місцеві ресурси.

Однією з ключових інновацій у розвитку сироваріння стало запровадження нових технологій з Швейцарії, зокрема двох важливих рецептів виготовлення сиру. Перший рецепт, пов'язаний із виготовленням "ементальського" сиру, з'явився в 30-х роках минулого століття. Другий рецепт був розроблений у 90-х роках і привів до вдосконалення технології виробництва швейцарських сирів.

У 1890 році у Веймарі була заснована школа сироваріння, яка навчала майстрів цієї справи та проводила наукові дослідження в цій галузі. Сьогодні Альгою є важливим виробником сироварної продукції, виготовляючи понад 50% всього сиру в Східній Німеччині та повністю займаючись виробництвом "ементальського" сиру [28, с. 67-69].

Розвиток термінології в галузі тваринництва німецькою мовою почався в період з XVI до XVIII століття. Багато термінів з'явилися в цей час через вплив загальнолітературної німецької мови, а також через запозичення з латини та грецької. Особливо важливою частиною цієї термінології стали терміни, що описують різні аспекти ветеринарії, анатомії та фізіології тварин.

Серед найбільш значущих термінів можна виділити такі як *Zystis* (сечовий міхур) та *Zyste* (циста), які позначають важливі органи в організмі тварин. Інші терміни, як *zystogen* (цистотворчий), що описує процес утворення цист, та *Zytoplasma* (цитоплазма), що вказує на частину клітини, також виникли завдяки грецьким і латинським впливам. Такі терміни, як *Zystoskopie* (цистоскопія), що описує метод дослідження сечового міхура, та *Zystopsiosis* (цистопсіоз осетрових), що є захворюванням риб, є прикладами медичних термінів [29, с. 70].

Деякі терміни також пов'язані з іншими біологічними процесами. Наприклад, *Nematoblast* (нематобласт) позначає клітину, з якої утворюються нематоди (гельмінти), а *Nematode* (нематода) є типом паразитичних черв'яків. Ветеринарна анатомія включає й терміни, що стосуються нервової системи, наприклад, *Nerv* (нерв), що описує нервові волокна, а також *Nyktopie* (никтопія), що є терміном для опису аномалії в розвитку органів почуттів, зокрема зорових [29, с. 70].

Такі терміни стали основою для подальшого розвитку ветеринарії та біології, оскільки вони дозволяють чітко описувати різні фізіологічні і анатомічні явища у тварин. Вплив латини та грецької мови в цей період був важливим для створення загальноприйнятих термінів, які використовуються в наукових дослідженнях і клінічній практиці сьогодні.

Перші терміни у тваринництві часто ставали синонімами загальнолітературних слів або перетворювались на омоніми, тобто на слова, що мають однакову форму, але різне значення.

Прикладом таких синонімів є терміни, пов'язані з фізіологічними процесами у тварин, такі як: [29, с. 70].

- *der Östrus* і *die Brunst*, які обидва означають «хіть»,
- *der Anöstrus* та *der Diöstrus* як синоніми до *die Brunstlosigkeit*, що позначає «відсутність хіті»,
- *das Sperma* і *der Samen*, що позначають «сперму»,
- *steril* і *unfruchtbar*, що обидва вказують на «безплідність».

Такі терміни стали частиною лексики, яку використовують для опису різних процесів у тваринництві, наприклад, для характеристики станів тварин. У перші періоди становлення науки про тваринництво термінологія складалась не тільки з назв самих тварин, таких як *die Kuh* (корова), *das Schwein* (свиня), *das Ferkel* (поросеня) та інших, а й з термінів, що описують процеси, пов'язані з утриманням і розведенням тварин.

До таких процесів відносяться слова, що позначають дії, пов'язані з утриманням тварин, наприклад:

- *halten* – «тримати»,
- *züchten* – «розводити»,
- *füttern* – «годувати»,
- *besamen* – «запліднювати»,
- *mästen* – «відгодовувати».

Ці терміни, що колись були частиною загальнолітературної мови, з часом стали специфічними для галузі тваринництва, збагативши її термінологічну систему. Вони відображають повсякденну діяльність фермерів і вчених, які займаються розведенням та утриманням тварин.

Другий етап розвитку термінології тваринництва охоплює XIX століття і початок XX століття, період інтенсивного науково-технічного прогресу, в тому числі і в галузі тваринництва. У цей час спостерігається значний

розвиток таких напрямів, як кормовиробництво, розведення тварин та ветеринарія. Це спричинило появу нових термінів і спеціалізованих груп термінів, які стали основою для подальшого розвитку науки в цих сферах.

Одним із важливих аспектів цього періоду стало вдосконалення методів дослідження як зовнішніх органів тварин, так і їхніх внутрішніх органів і фізіологічних процесів. Окрім того, науковці працювали над модернізацією методів утримання та розведення тварин, що також сприяло формуванню нових термінів. Наприклад, з'являються терміни, що стосуються репродукції тварин, такі як: [29, с. 70].

- *die künstliche Besamung* – «штучне запліднення»,
- *weibliche Eizelle* – «жіноча яйцеклітина»,
- *männliche Samenzelle* – «чоловіча статеві клітина»,
- *die väterlichen (mütterlichen) Erbanlagen* – «батьківські (материнські) гени».

Цей етап також характеризується інтенсивним розвитком техніки, необхідної для збору, приготування та зберігання кормів, що сприяло виникненню нових термінів, пов'язаних із технічним забезпеченням тваринництва. Наприклад, з'являються терміни на позначення сучасних пристроїв та машин, таких як:

- *der Schlepper* – «тракто-р тягач»,
- *die Siloanlage* – «силосне устаткування».

Таким чином, цей період став важливим етапом у розвитку термінології тваринництва, коли наука і техніка почали активно впливати на галузь, вимагаючи нових слів і понять для опису процесів, що з'являються.

В кінці XIX — на початку XX століття з'являється нова термінологія для позначення цих процесів, зокрема в таких термінах, як *Grundlage der Fütterung* (основи годівлі) та *Grundlage der Züchtung* (основи розведення).

У цей період активно розвиваються селекційні роботи з тваринами, і це знаходить своє відображення в термінології. Джерелом для створення нових термінів частіше за все є саме німецька мова, зокрема її літературні варіанти.

Для утворення термінів використовуються різні мовні прийоми: префіксація, суфіксація, а також перехід одних частин мови в інші. Також відбувається значне запозичення з інших мов.

Термінологія цього періоду включає різні частини мови — іменники, прикметники, дієслова. Наприклад: [33, с. 68].

der Herdbuchbetrieb — «племінне об'єднання», *der Elitbulle* — «елітарний бик», *die Gene* — «гени», *die Zuchtmethoden* — «методи розведення», *die milchbetonte Rasse* — «порода молочного напрямку», *reinrassig* — «чистокровний», *das nährstoffreiche Futter* — «багатий на поживні речовини корм», *silieren* — «силосувати», *die Milchleistung* — «молочна продуктивність», *die Futterrationsration* — «кормовий раціон», *zuchttauglich* — «придатний для розведення», *kupieren* — «вкорочувати» (або «купірувати»), *herdbuchfähig* — «відповідний до стандарту тварин» (для запису до племінної книги).

Цей етап став важливим не тільки для розвитку тваринництва, а й для формування нових термінів, що відповідають новим науковим досягненням у селекції та розведенні тварин.

До завершення другого етапу формування термінологічної системи тваринництва вона вже була достатньо чітко визначена. Відзначаючи розвиток відповідних наук і технологій, термінологія почала активно розвиватися, змінюючись і доповнюючись новими поняттями, що відображають наукові досягнення. Основні напрями поповнення лексики в цей період можна описати наступним чином: [33, с. 68].

1. Формування термінологічних словосполучень, при яких до основних термінів, що позначають загальні поняття, додаються уточнення, які звужують їх зміст:

- *die leistungsbezogene Fütterung* — годування з орієнтацією на продуктивність,
- *die trächtige Kuh* — корова, що знаходиться в стані вагітності,

- *das gemerzte Tier* — тварина, що не відповідає вимогам, підлягає вибракуванню,

- *die tierische Erzeugung* — процес виробництва тваринницької продукції,

- *die eineiigen Zwillinge* — однойцеві близнюки.

2. Створення нових субстантивних композитів із детермінативними компонентами, що включають елементи з різних частин мови та мають різні семантичні зв'язки:

- *die Fleischbeschaffenheit* — властивості м'яса,

- *die Deckenszeit* — період спарювання тварин,

- *das Grundfutter* — основний вид корму,

- *die Eiweißversorgung* — забезпечення організму білками,

- *die Leistungsziele* — цілі щодо досягнення продуктивних результатів,

- *die Grünfütterung* — годування зеленими кормами,

- *der Milchfettgehalt* — вміст жиру в молочній продукції,

- *die Gruppenhaltung* — утримання тварин у групах,

- *die Reinzucht* — розведення чистих порід,

- *die Kreuzungszucht* — схрещування різних порід для отримання нових характеристик,

- *die Geschwisterleistung* — продуктивність братів і сестер,

- *das Trockengrünfutter* — висушений зелений корм,

- *die Verdauungsorgane* — органи травлення,

- *das Absetzferkel* — порося, що було відлучене від матері,

- *das Frühabsetzen* — раннє відлучення молодняка.

3. Запозичення термінів із інших мов, зокрема з латини та грецької, що відображають загальносвітові тенденції розвитку науки та технологій у тваринництві. В кінці XIX століття, із утворенням племінних об'єднань і розвитком фермерських господарств у Німеччині, почалося інтенсивне

застосування селекційних методів, що сприяло значному зростанню кількості нових термінів:

- *die Energie* — енергія,
- *das Protein* — білок,
- *das Lysin* — лізин,
- *Emulgatoren* — речовини, що утворюють емульсії,
- *die Vitamine* — вітаміни,
- *Konzentrat* — кормовий концентрат,
- *die Organe* — внутрішні органи.

Таким чином, цей етап розвитку тваринницької термінології характеризується не лише введенням нових термінів і словосполучень, але й активним використанням запозичень, що дозволило створити точну та професійну термінологічну базу, необхідну для розвитку науки і практики в тваринництві.

Третій етап розвитку термінології тваринництва охоплює сучасний період, починаючи з 40-х років ХХ століття. У цей час, незважаючи на численні труднощі, пов'язані з наслідками Другої світової війни, індустріалізація та модернізація сільського господарства стали важливими складовими розвитку галузі. Головним завданням стало забезпечення економічної ефективності фермерських господарств. Внаслідок цього в тваринницькій термінології німецької мови з'являються нові терміни, які відображають зміни в практиках купівлі та продажу сільськогосподарської продукції.

Особливо після 50-х років ХХ століття Німеччина починає активно впроваджувати комп'ютерні технології, що сприяє значним досягненням у різних галузях, включаючи тваринництво. Одночасно з цим відбувається розвиток нових моделей ринкових відносин між фермерами та урядом. Важливою задачею стає створення науково обґрунтованих прогнозів щодо розробки методів, які дозволять знизити або усунути можливі негативні фактори, що можуть зашкодити успішному розвитку фермерських

господарств, а також мінімізувати потенційно шкідливий вплив розвитку сільського господарства на тварин, людей та навколишнє середовище.

Для вирішення цих проблем вкрай важливою є міждисциплінарна співпраця вчених з різних галузей науки. Така інтеграція веде до виникнення нових дослідницьких методів, відкриття нових процесів і явищ, що в свою чергу спричиняє появу нових термінів, які відображають ці досягнення.

Для сучасного етапу розвитку німецької термінології тваринництва характерною рисою є активізація процесів словотворення. Мовна система, в яку входить термінологічний лексикон, зокрема його складова частина, що відповідає за створення нових слів, розвивається відповідно до внутрішніх закономірностей мови та зазнає впливу різноманітних соціальних чинників. Це особливо помітно в термінологічних системах, які зазнають швидкого розвитку під впливом нових наукових досягнень та технологічних змін.

Особливістю літературної німецької мови та її термінологічних систем є детермінативні субстантивні композити, що складаються з двох, трьох або більше словотворчих елементів. Такі конструкції розглядаються в германістиці як мовні одиниці, у яких значення другого компонента уточнюється або роз'яснюється через значення першого компонента. Детермінативні композити мають низку характеристик, серед яких можна виділити: [33, с. 68].

1. Нерівнозначність складових компонентів.
2. Визначення граматичної категорії цілої одиниці на основі останнього компонента.
3. Розміщення основного наголосу на першому компоненті.
4. Установлену позицію складових елементів, зміна якої може призвести до зміни лексичного значення одиниці. [48, с. 33].

Г. Пауль у своїй класифікації детермінативних композитів виділяє дві основні групи: перша з них включає композити, які можуть бути замінені словосполученням з родовим відмінком, а друга – ті, що вимагають для свого еквівалентного заміщення конструкції з прийменником або іншої подібної

структури. У своїй класифікації Г. Пауль робить акцент на семантичних відносинах між компонентами, особливо підкреслюючи важливість значення першого компонента [58, с. 33].

Термінологія тваринництва, як і багато інших спеціалізованих галузевих мов, не є винятком. Найбільше термінів, що утворюються за допомогою такого типу композитів, виникають саме в сучасний період, коли наука та техніка активно розвиваються, і з'являються нові спеціалізовані терміни, що відповідають новим реаліям та інноваціям у тваринництві.

2.2. Етимологічна характеристика термінології тваринництва

Аналіз фактичного мовного матеріалу показує, що терміни, що належать до галузі тваринництва, мають низку відмінностей як у генетичному, так і в структурно-семантичному аспектах. Як уже було зазначено, більшість термінів цієї галузі походять від запозичень з інших мов, що відображають широкий спектр мовних впливів. Ці терміни можуть функціонувати в системі тваринницької термінології як у своїй оригінальній формі, запозиченій з іншої мови, наприклад: Container (für Sperma), Exterieur, Saison (für Decken), kastrat (Stier), або ж у формі кальок і гібридних утворень.

Запозичення походять, переважно, з латинської, французької, англійської та інших мов. Однак варто відзначити, що, незважаючи на широкий спектр запозичень, цей спосіб утворення термінів не є надзвичайно ефективним в межах цієї термінологічної системи. Проте окремі запозичення активно використовуються для створення складних термінів, а також для утворення дериватів. Наприклад, у тваринництві є такі терміни як die Exterieurbeurteilung – «екстер'єрна оцінка», der Brunstzyklus – «статевий цикл», die Decksaison – «парувальний сезон».

Запозичені терміни часто адаптуються до норм і вимог німецької мови, при цьому вони можуть зазнати різного ступеня асиміляції. У деяких випадках вони зберігають не лише графічну форму, але й вимову, як у терміні *Exterieur*, тоді як інші запозичення змінюються настільки, що їх уже вимовляють згідно з німецькими мовними правилами, як, наприклад, *Sperma*. Тому можна констатувати, що запозичення в цій термінології не є стабільними і в процесі адаптації вони піддаються різним змінам залежно від характеру інтеграції до мовної системи.

Характерною рисою сучасного періоду є швидкий розвиток комп'ютерних технологій, торгівлі та економіки, що безпосередньо впливає на зростання та розвиток термінологічних систем у цих сферах. Особливістю є те, що нові терміни часто з'являються не через використання власної мови, а через запозичення або інтераціоналізми, що прийшли з інших мов. У галузі тваринництва, як і в інших науках, відчувається цей вплив, зокрема через використання нових термінів при впровадженні інноваційних систем догляду та утримання тварин, а також у зв'язку із застосуванням нових раціонів годівлі. Це стосується і термінів, пов'язаних з продажем, зокрема експортом продукції. Однак ці терміни не є специфічно тваринницькими, тому на них не варто робити основний акцент.

Німецька термінологія у сфері тваринництва має кілька специфічних рис. Зокрема, вона розвивається на основі вже існуючих слів, до яких додаються словотвірні афікси, що відповідають певним моделям словотворення. Такі способи утворення термінів є продуктивними в німецькій мові. До найбільш поширених належать такі словотвірні суфікси: -ung, -er, -e, -tion, -keit. Наприклад: [33, с. 68].

- der Besamungstechniker – технік із запліднення;
- der Besamer – технік-заплідник;
- die Begattung – копуляція;
- die Frühreife – ранньостиглість;
- die Langlebigkeit – довговічність;

- die Konstitution – конституція (тіла).

Також використовуються префікси, серед яких найпоширенішими є: an-, ent-, un-, ab-, aus-, be-, auf-, um-, ein-. Наприклад: [33, с. 68].

- aufstallen – утримувати в стійлі;
- das Einstallen – переведення на стійлове утримання;
- die Aufzucht – вирощування, розведення;
- entwöhnen – відлучати від матки;
- ausmerzen – вибраковувати;
- die Anpaarung – підбір партнерів для парування;
- unfruchtbar – безплідний;
- das Ausbluten – пускати кров;
- anjochen – впрягати в ярмо;
- das Umackern – переорка;
- abferkeln – опороситися;
- aufzüchten – вирощувати;
- beweiden – використовувати як пасовище.

Застосування цих словотвірних моделей дає змогу створювати терміни, які відповідають вимогам і специфіці тваринницької практики, адаптуючи їх до стандартів німецької мови.

Аналіз сучасної термінології в галузі тваринництва показує її багатогранність і різноманіття. Вона складається з термінів, які належать до різних історичних етапів і виявляють вплив різних мовних джерел. Зокрема, поряд із новими термінами, що виникають внаслідок розвитку науки і техніки, можна знайти й застарілі слова, які мають своє коріння в минулому, а також слова, що були адаптовані для специфічних умов сільськогосподарської діяльності. Крім того, зустрічаються і терміни загального вжитку, що використовуються у спеціалізованому контексті, а також місцеві діалектизми, що зберігають своє значення в обмежених географічних межах.

Сучасна термінологія в тваринництві має свої корені в стародавніх словах, що ще з часів давнини застосовувалися для позначення основних понять. Наприклад, німецьке слово "das Joch" (ярмо) або "das Stammregister" (племінний реєстр) є прикладами термінів, що мають історичне походження і зберігаються в сучасній лексичній системі.

Це різноманіття термінів демонструє, що термінологія тваринництва, як і інші галузеві лексики, формується під впливом багатьох зовнішніх і внутрішніх чинників. Історично процес створення сільськогосподарської, зокрема тваринницької, термінології має тривалу історію, в якій відображаються етапи розвитку мови, її еволюція та вплив на неї різних факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх, що свідчить про те, що тваринницька термінологія розвивалася протягом століть і відображала специфіку соціально-економічних умов різних етапів розвитку німецької мови.

З точки зору генетичного аналізу, можна виділити кілька джерел, з яких поповнюється термінологічна система тваринництва, що можуть бути як запозичення з інших мов, так і терміни, утворені шляхом словотворення. У цьому контексті важливо розглядати не лише терміни, які запозичені цілком, але й ті, які створюються в рамках конкретної мови за допомогою словотворчих процесів, таких як додавання суфіксів, префіксів, а також комбінацій уже існуючих коренів.

Таким чином, термінологічна система тваринництва формується під впливом різноманітних джерел, і вона відображає складний і багатогранний процес еволюції мовних засобів, що використовуються в цій галузі. Вивчення цих процесів дає можливість краще зрозуміти, як мовні інновації і запозичення взаємодіють і збагачують наукову та практичну термінологію, що використовується в тваринництві.

У галузі термінології тваринництва німецької мови можна виділити чотири основні категорії термінів, що мають генетичні різновиди: [40, с. 39].

1. Термінологія, що базується на загальнолітературних словах;

2. Термінологія, що належить до діалектів;
3. Термінологія, пов'язана з просторіччям;
4. Термінологія, запозичена з інших мов.

Термінологія, заснована на загальнолітературних словах, охоплює велику частину лексики, що пов'язана з різними аспектами життя людини, природою, тваринами та рослинами. Ці терміни належать як до широкої літературної лексики, так і до вузькоспеціалізованої сфери. Вони відрізняються за своїм змістом, обсягом і точністю передачі значень. У випадку, коли ці терміни використовуються в загальноповсякденному контексті, вони часто мають більш загальні та менш точні значення. Однак у науковому контексті тваринництва ці ж слова набувають конкретного і детальнішого значення. Виходячи з сучасних дефініцій, можна розглядати ці терміни як вираз різних типів інформації, залежно від їх використання у звичайному чи науковому контексті.

До прикладів термінів цієї категорії можна віднести: *die Kuh* (корова), *der Stier* (бик), *das Schwein* (свиня), *das Ferkel* (поросся), *das Kalb* (теля), *fressen* (їсти, коли йдеться про тварин). Інші терміни загальнолітературного походження включають: *die Mutter* (мати), *der Vater* (батько), *der Boden* (земля), *das Grass* (трава) [40, с. 39].

Другу групу термінів у термінологічній системі становлять слова, що стали спеціальними термінами внаслідок семантичних змін. Така зміна семантики є звичайним процесом, який полягає в тому, що загальноповсякденне слово набуває нового, спеціалізованого значення, відповідного конкретній галузі знань чи діяльності. Це явище є результатом розширення функціонального спектру мовних одиниць, коли одне і те ж слово може вживатися для позначення як загальних, так і спеціальних понять. Така практика є традиційною та достатньо продуктивною в мовному розвитку, оскільки дозволяє задовольнити потребу у нових термінах без необхідності створювати абсолютно нові слова [40, с. 39].

Це явище особливо характерне для наукових і технічних дисциплін, де нові поняття часто виникають швидко, і їхнє позначення може бути тимчасово забезпечене вже існуючими словами, що набули нового значення. Історично цей процес був зумовлений особливостями наукового спілкування, яке ще в минулому відбувалося переважно в усній формі, зокрема під час лекцій, бесід і дискусій. Згодом такі терміни отримували своє закріплення в письмових джерелах і ставали частиною термінології відповідної галузі.

1. "Порода" – У загальному розумінні це слово позначає "групу тварин одного виду з однаковими спадковими ознаками". Однак у спеціалізованому термінологічному контексті сільського господарства термін набуває більш вузького значення, визначаючи групу свійських тварин, що мають спільні генетичні та фізіологічні характеристики, що є основою для розведення цих тварин. В результаті семантичної зміни це слово стало вузьким і точним терміном у галузі тваринництва.

"Культура" – У загальному розумінні це слово позначає сукупність знань, звичаїв, традицій, які є частиною життя людської спільноти. Однак в агрономії та сільському господарстві слово "культура" набуває спеціального значення і починає використовуватися для позначення окремих видів рослин, які вирощуються людиною для забезпечення харчових або промислових потреб. Наприклад, термін "польова культура" позначає вирощування різних сільськогосподарських рослин у спеціальних агротехнічних умовах [40, с. 39].

2. "Захист" – Загальне значення цього слова може бути пов'язане з охороною чи обороною чогось. В сільському господарстві термін "захист" набуває спеціалізованого значення і стосується процесу запобігання шкідливому впливу шкідників, хвороб або погодних умов на сільськогосподарські культури, що стало основою для створення термінів, таких як "захист рослин", що означає застосування різноманітних агрохімічних засобів, таких як пестициди, для збереження здоров'я рослин.

Діалектні терміни є важливим джерелом поповнення наукової та професійної термінології. Вони відрізняються від загальноновживаних слів тим, що часто використовуються в межах певних територіальних груп або професійних спільнот. Діалекти виникають і розвиваються в конкретних регіонах, де люди мають свою специфічну культуру, традиції, а також власні методи господарювання, що в свою чергу впливає на формування особливих мовних одиниць.

Приміром, у деяких діалектах німецької мови можна знайти терміни, які вживаються лише в межах певних територій і мають специфічне значення: [41, с. 80].

- die Dauch (кобель) – цей термін вживається в швабському діалекті і позначає самця свині, якого використовують для розмноження. Це слово є професійним терміном, що вживається лише у сфері свинарства в конкретних територіях.

- die Lose (свиня) – цей термін використовується для позначення свині в швабському діалекті. Це слово також є характерним для місцевих свинарських практик, де свині є основними тваринами, які утримуються в господарствах.

Таким чином, діалектні терміни і слова, що зазнали семантичних змін, відіграють важливу роль у розвитку сучасної термінології, збагачуючи її і дозволяючи науковцям та професіоналам використовувати більш точні та специфічні поняття для опису своїх досліджень і діяльності.

Наприклад, у швабському діалекті (який є одним з німецьких діалектів, що використовується в Швабії, на південному заході Німеччини) можна зустріти такі слова: [41, с. 80].

- die Dauch (кобель) – термін, який вказує на самця свині, що активно використовується в контексті свинарства. Слово вказує на професійний термін, що стосується тварин, і має певне обмежене використання в сільських територіях.

- die Lose (свиня) – ще один діалектний термін, що позначає свиню. Використання цього слова частіше трапляється в обмежених географічних зонах, де свинарство є популярним або основною галуззю сільського господарства.

- das Moggele (теля) – термін, що стосується молодого тваринного виду, зокрема теляти. Як і попередні терміни, він характерний для обмежених територій, де є специфічні традиції утримання худоби.

Ці терміни можуть бути добре знайомими людям, які безпосередньо займаються тваринництвом у цих регіонах, проте вони можуть бути менш зрозумілими для осіб, що не належать до цих територіальних або професійних груп, що показує важливість контексту в розумінні таких термінів. Вони також можуть бути використані як маркери соціальної або територіальної ідентичності, підкреслюючи місцеві відмінності та специфіку.

Цікавою є також група термінів, які мають просторово-історичне походження. Просторові терміни зазвичай не є активним і постійним джерелом поповнення термінологічного словника, однак деякі з них продовжують використовуватися в професійному середовищі через свою специфічність і зв'язок з певними культурами та практиками. Вони свідчать про те, як мовні одиниці можуть змінювати своє значення залежно від часу і місця, де вони застосовуються.

Наприклад, деякі з таких термінів: [41, с. 80].

- ferkeln (пороситися) – цей термін описує процес народження поросят у свиней. Це слово не є новим, але воно все ще активно використовуються в спеціалізованих сферах тваринництва, особливо у фермерських господарствах, що займаються свинарством. Просторово воно може бути використане в певних регіонах, де свинарство є основною галуззю.

- werfen (народжувати у свиней) – цей термін також відноситься до свинарства і описує процес пологів у свиней. Хоча це слово вживається в багатьох німецьких діалектах, воно має певну історичну та територіальну

прив'язку, оскільки в кожному регіоні існують свої особливості слововживання в цій галузі.

- Nachzwurgel та Nachzwuzel (найменша свиня, що відстає в рості) – ці терміни використовуються для позначення свині, яка фізично відстає від інших свиней через поганий ріст або стан здоров'я. Вони не є загальновідомими термінами, але їх вживають у професійних колах, зокрема серед фермерів та спеціалістів у галузі тваринництва.

Таким чином, просторово-історичні терміни, хоча й не є активним джерелом створення нових термінів у сучасних термінологічних системах, все ж таки зберігаються в певних галузях, де вони продовжують відігравати важливу роль у точному описі процесів, властивих сільському господарству та тваринництву. Ці терміни демонструють, як мова може зберігати історичні та культурні особливості, а також як вони передають специфічні знання про навколишній світ.

Запозичення термінів є природним процесом і не є винятком для термінології тваринництва в німецькій мові. Терміни-запозичення потрапляють до термінології як готові мовні одиниці разом з відповідними поняттями та реаліями, які вони позначають.

Більшість розділів тваринництва вже є досить розвиненими науками, тому в даний час нові терміни виникають досить рідко. Однак це не означає, що ця система зазнала повного закріплення, оскільки розвиток та поява нових термінів усе ще тривають. Традиційно німецькі терміни поступово змінюються на англійські або на запозичені з інших мов. Коли терміни формуються за допомогою елементів з грецько-латинських мов, вони часто набувають міжнародного характеру, оскільки легко можуть бути зрозумілі в різних мовних системах.

Проте, коли терміни виникають на основі, наприклад, німецької мови, вони здебільшого зберігаються в науковій літературі та інших мовах без перекладу, а просто запозичуються іншими мовами. Цей процес є частиною природного обміну термінами між мовами науки, де неможливо уникнути

впливу англіцизмів на національні мови. У сфері термінології сільського господарства це також спостерігається: наприклад, термін *das Braunvieh* (буря худоба) часто замінюється англійськими термінами *Swiss* або *Brownswiss*, а також термін *das Fleckvieh* поступово переходить у *Simmental*.

2.3. Структура терміносистеми тваринництва

Процес виділення тематичних груп термінологічних одиниць є важливим етапом у дослідженні організації термінології як системи. Під тематичною групою розуміють сукупність термінів, що об'єднані спільною темою або концепцією. У рамках аналізованої термінології тваринництва можна виділити різноманітні групи термінів, які відображають окремі аспекти цієї галузі.

Німецька термінологія тваринництва є складною системою, в основі якої знаходиться компактне, але неоднорідне ядро. Це ядро включає терміни, що точно визначають поняття та специфіку галузі, і поступово переходить до периферії, де терміни втрачають свою вузькоспеціалізовану спрямованість і зливаються з іншими загальними лексичними одиницями. Термінологічне ядро зазвичай включає в себе основні терміни тваринництва, що відображають її основні розділи, такі як розведення, утримання тварин, ветеринарія.

Навколо цього ядра утворюються периферійні зони, де можна знайти терміни, які стосуються суміжних дисциплін, таких як кормовиробництво та ветеринарія. Ці терміни інколи не є чистими термінами тваринництва, але використовуються в контексті галузі через своє функціональне застосування. Зокрема, в периферійних зонах можуть бути присутні номенклатурні позначення та напівтерміни, які можуть бути властиві не лише тваринництву,

але й іншим галузям сільського господарства або промислового виробництва [41, с. 80].

Неоднорідність цієї термінології можна пояснити тим, що вона охоплює як спеціалізовані наукові та технічні терміни, так і професіоналізми, що можуть вживатися в інших сферах діяльності, де застосовуються методи тваринництва. Ці особливості надають термінології тваринництва характерної гнучкості, але водночас можуть бути джерелом певних невизначеностей або змішування значень.

Ці концепти стосуються типових рис термінології тваринництва, що визначають її структуру та взаємозв'язки між різними сферами. Подібні аспекти термінології можна вивчати у різних мовних контекстах, що дають змогу побачити спільні риси й відмінності в терміносистемах різних мов.

Система термінів тваринництва, її організація, а також взаємодія з іншими галузями, створює важливий аспект для дослідження термінології, оскільки дає можливість зрозуміти не тільки внутрішні закономірності, а й перехід та адаптацію термінів до різних умов використання в мові [48, с. 15].

Варто зазначити, що межі будь-якої термінологічної системи не можуть бути визначені з абсолютною точністю. Що стосується термінології тваринництва, то її кордони є менш чіткими порівняно з іншими термінологічними системами, що пов'язано з характерними рисами понятійного каркасу цієї галузі, який тісно пов'язаний з поняттєвими системами інших сфер людської діяльності. Крім того, на це впливає пізніше виділення тваринництва як окремої галузі, а також його динамічний розвиток у сучасний період.

Враховуючи основні розділи термінології тваринництва та суміжні з нею галузі, а також багатозначність понять, що складають її понятійну структуру, можна визначити наступні тематичні групи термінів у системі тваринництва.

Ці групи включають терміни, які охоплюють основні напрямки і функції тваринництва, а також терміни, які перетинаються з іншими науками,

такими як ветеринарія, кормовиробництво та біотехнології. Кожен з цих напрямків має свої специфічні терміни, які, у свою чергу, можуть бути пов'язані з іншими галузями, такими як агрономія, екологія та сільське господарство в цілому. Таким чином, термінологія тваринництва є частиною ширшої системи термінів, яка охоплює безліч взаємопов'язаних і часто перекриваючихся дисциплін.

1. Терміни, що описують частини тіла тварин та фізіологічні процеси їхнього розвитку, охоплюють такі поняття, як клітини (die Zellen), тканини (das Gewebe), органи (die Organe), кров і кровообіг (Blut und Blutkreislauf), лімфатична система (das Lymphosystem), процеси травлення (die Verdauung), частини кінцівок, зокрема копито (die Klaue) та п'ятка або зап'ястя в коней (die Fessel), холка (der Widerrist), крижі (das Kreuz), стегновий горб (der Hüfthöcher), скакальний суглоб (das Sprunggelenk), прикріплення хвоста (der Schwanzansatz), носове дзеркало (das Flotzmaul), голодна ямка (die Hungergrube), рама (das Rahmen), м'язовий розвиток (die Bemuskelung), штучне запліднення (besamen) та розведення (züchten). Ці терміни відображають фізіологічні процеси, анатомічні структури та методи розведення, що застосовуються в тваринництві [48, с. 15].

Ці терміни мають основне застосування в галузях, що займаються фізіологією та анатомією тварин, а також у ветеринарії та зоотехнії. Вони необхідні для розуміння здоров'я тварин, їх фізіологічного розвитку, а також для практик, що стосуються утримання та відтворення. Окремо терміни стосуються таких важливих процесів, як штучне запліднення та розведення тварин, що є важливими аспектами сучасних сільськогосподарських і ветеринарних практик.

2. Терміни, що позначають корми, кормові добавки та особливості технічних процесів, пов'язаних із заготівлею та зберіганням кормів, можна переробити в такій послідовності: Das Futtermittel (корм) — будь-який тип корму для тварин; verfüttern (згодовувати) — процес годування тварин кормом; der Nährstoff (поживна речовина) — елементи корму, що

забезпечують енергію і потрібні речовини для розвитку тварин; *der Mineralstoff* (мінеральна речовина) — складові корму, необхідні для нормального функціонування організму тварини; *die Trockensubstanz* (суха речовина) — частина корму, що не містить води, основа кормів; *das Eiweißfuttermittel* (білковий корм) — корм з високим вмістом білка, важливий для росту та розвитку; *das Mischfutter* (комбікорм) — корм, що складається з кількох різних інгредієнтів для збалансованого харчування; *das Alleinfutter* (монохарч) — корм, що може повністю задовольнити харчові потреби тварини сам по собі; *das Ergänzungsfutter* (кормова добавка) — додаткові компоненти, які доповнюють основний раціон тварини; *diätisch* (дієтичний) — корм для тварин з особливими потребами в харчуванні; *milchtreibend* (молокогінний) — корм, що сприяє підвищенню вироблення молока у самок; *kalkhältig* (кальцієвмісний) — корм, що містить кальцій, необхідний для розвитку кісток і зубів; *das Medizinalfutter* (корм з добавками медикаментів) — корм з лікарськими засобами для лікування або профілактики хвороб; *das Fischmehl* (рибне борошно) — інгредієнт корму, виготовлений з риби, використовується як джерело білка; *die Futterhefe* (кормові дріжджі) — дріжджі, які додаються до корму для покращення його харчових властивостей; *die Mischungen* (суміші) — комбіновані корми, що включають різні інгредієнти для досягнення необхідного балансу харчування; *verdaulich* (перетравний) — характеристика корму, що визначає його здатність до перетравлення і засвоєння організмом тварини; *nährstoffmäßig* (за вмістом поживних речовин) — характеристика корму залежно від вмісту поживних елементів [48, с. 15].

Ці терміни мають важливе значення для практик, пов'язаних з тваринництвом, особливо в частині правильного раціонування кормів, що впливає на здоров'я та продуктивність тварин. Вони також використовуються в процесах виробництва та зберігання кормів, забезпечуючи оптимальні умови для годування тварин.

3. Терміни, пов'язані зі здоров'ям тварин і їхніми захворюваннями: *die Krankheit* (хвороба) — патологічний стан, який впливає на організм тварини, порушуючи його нормальне функціонування; *gesund* (здоровий) — стан тварини, коли її організм працює без хвороб і порушень; *die Vorbeugung* (профілактика) — заходи для попередження захворювань у тварин; *die Tierseuche* (епідемія серед тварин) — масове поширення заразних хвороб, що вражає велику кількість тварин; *die Rindertuberkulose* (туберкульоз великої рогатої худоби) — хвороба, що вражає легені і інші органи великої рогатої худоби; *die Infektion* (інфекція) — зараження організму шкідливими мікроорганізмами, такими як бактерії, віруси чи паразити; *ansteckend* (заразний) — здатність хвороби передаватися від однієї тварини до іншої; *das Desinfektionsmittel* (дезінфікуючий засіб) — речовина для очищення приміщень, інвентарю та інших предметів від мікроорганізмів; *das Milchfieber* (післяродовий набрид) — ускладнення після пологів у корів, коли рівень кальцію в крові знижується; *akut* (гострий) — хвороба, яка розвивається швидко і має виражені симптоми; *die Schweinepest* (чума свиней) — вірусне захворювання свиней, що може призвести до їх масової загибелі [48, с. 15].

Ці терміни важливі в контексті ветеринарії, де знання про хвороби, їх профілактику та лікування є необхідними для підтримки здоров'я тварин і попередження поширення інфекцій серед поголів'я. Використовуються ці терміни в клініках, на фермах та в агропромислових комплексах, де важлива своєчасна діагностика і надання медичної допомоги тваринам для збереження їх продуктивності та благополуччя.

4. Терміни, що стосуються правових та юридичних аспектів, а також процесів купівлі-продажу тварин для імпорту та експорту, включають вушні бірки (*die Ohrmarken*), які є маркерами для ідентифікації тварин, зокрема при переміщенні між країнами, татування (*die Tätowierung*) — метод маркування тварин спеціальними знаками на шкірі, ветеринарний дозвіл (*die Veterinärerlaubnis*), що дозволяє переміщення тварин через кордони за умови

їх здоров'я, карантин (die Quarantäne), період ізоляції для запобігання поширенню хвороб. Крім того, до цієї категорії входять терміни, пов'язані з продажем та купівлею тварин, такі як аукціон (die Versteigerung), процес продажу тварин через відкриті торги, підготовка до продажу (die Vermarktung), що включає огляд та оцінку тварин, оцінка класу (die Bewertungsklasse), класифікація тварин за якістю або іншими характеристиками, продаж із двору (der Ab-Hof-Verkauf), що означає безпосередню торгівлю без посередників, аукціонний каталог (der Versteigerungskatalog), публікація з переліком тварин, виставлених на торги, та договір (der Vertrag), документ, що закріплює умови угоди між сторонами. Ці терміни є важливими для розуміння правових та економічних аспектів міжнародної торгівлі тваринами, де необхідно враховувати ветеринарні та митні вимоги [48, с. 15].

5. Терміни, що стосуються молочних тварин і виробництва молока, описують різні етапи утворення молока в організмі тварин, процеси доїння, молокогігієни та методи забезпечення високої якості молока і молочних виробів. Серед них є такі поняття, як молочна продуктивність (die Milchleistung), молочна корова (die Milchkuh), молочний жир (das Milchfett), складові частини молока (der Milchbestandteile), молозиво (die Kolostralmilch), процес додоювання (ausmelken), густе молоко (dickflüssig), молокопровідне доїльне обладнання (die Rohrmelkanlage) та доїльний стакан (der Zitzenbecher).

6. Терміни, пов'язані з методами утримання великої рогатої худоби та свиней, охоплюють різні процеси, що стосуються догляду за тваринами та умов їх утримання. Це включає в себе підприємства, що займаються розведенням племінної худоби (der Zuchtbetrieb) та відгодівлею (der Mastbetrieb). Відгодівля (die Mast) описує процес прирощення ваги тварин, а програма схрещування (das Kreuzungsprogramm) передбачає поліпшення породи через схрещування різних видів. Термін "свиноматка з приплодом" (die Muttersau) позначає свиню, яка має потомство, а "кросове розведення"

(die Kreuzungszucht) описує схрещування різних порід для досягнення бажаних властивостей. Також є поняття "тільність" (die Trächtigkeit), яке вказує на вагітність свині, і "бути в стані охоти" (brünstig sein), що означає період, коли свиноматка готова до спаровування. "Опóроситися" (ferkeln) — це процес народження поросят, а "відлучення від матки" (absetzen) — це процес, коли поросята відділяються від матері.

7. Терміни, пов'язані з людською діяльністю в галузі тваринництва, можна поділити на дві основні групи. Перша група включає терміни, що позначають професіоналів, які займаються конкретними видами роботи з тваринами, зокрема в свинарстві: *Schweinemeister* — майстер свинарства, *Schweineschneider* — ветеринар, який здійснює кастрацію свиней, *Schweinezüchter* — свинар, *Schweinewärter* та *Schweinewärterin* — працівники, які доглядають за свинями, *Schweinezuchtmeister* — майстер розведення свиней, *Melkerin* — доярка. Друга група охоплює терміни, що позначають людей, зайнятих у більш загальних організаційних або бізнесових процесах, таких як *Bauer* — фермер, *Züchter* — тваринник, *Besamer* — технік-запліднювач. Ці терміни вказують на різноманітні професії, що займаються вирощуванням, доглядом та розведенням тварин [52].

Тематика класифікації термінів проводиться на основі загальних семантичних компонентів, що властиві кожному терміну. Це означає, що в процесі створення цієї класифікації враховуються спільні значення та функції термінів у певних групах. Для точнішого визначення кожної групи термінів у галузі тваринництва застосовується принцип понятійної характеристики, що дозволяє виділити та класифікувати терміни за їхнім конкретним змістом та контекстом використання в професійній діяльності. Такий підхід допомагає створити чітку структуру, в якій терміни групуються за подібними ознаками, що дозволяє краще зрозуміти їхню роль у сфері тваринництва.

Висновки до розділу II

Термінологія у галузі тваринництва є відображенням рівня розвитку науки і сільського господарства в країні. Вона є достатньо розвиненою і має високу точність завдяки чіткій відповідності термінів та понять, що використовуються в ній. Розвиток цієї термінології можна простежити через етапи еволюції науки тваринництва, що дає можливість провести порівняльний аналіз різних методів удосконалення термінів. Це дозволяє виявити найбільш перспективні та доцільні способи створення нових термінів. Термінологічна система тваринництва формувалася поступово разом із становленням цієї галузі знань, і тому вона має історичний характер.

Сучасна термінологія тваринництва є багатогранною та різноманітною. Вона складається з термінів, які належать до різних етапів розвитку науки і сільського господарства. Зокрема, поряд із новими термінами (неологізмами), що з'являються в результаті розвитку науки, зустрічаються й застарілі слова, а також терміни, що використовуються в інших сферах, зокрема, в повсякденному житті або в діалектах. Крім того, можна зустріти терміни, що спеціально адаптовані до конкретної наукової чи практичної області, але походять від загальноживаних слів.

Більшість підрозділів тваринництва вже мають чітко сформовані наукові дисципліни, і тому нові терміни виникають досить рідко. Однак це не означає, що термінологічна система стала статичною і без розвитку. Навпаки, багато традиційних термінів, зокрема запозичених із німецької мови, поступово змінюються або замінюються англійськими чи іншими термінами. При цьому, якщо терміни сформовані на основі грецьких або латинських мовних елементів, вони стають міжнародними та легко сприймаються різними мовами.

Особливу увагу слід звернути на те, що в сучасній науковій термінології є явище широкого використання англіцизмів — запозичених англійських слів, які активно входять до національних мов. Цей процес є

природним у розвитку наукової мови, оскільки наукові дослідження та технології все частіше ведуться на англійській мові. У таких випадках терміни не перекладаються, а запозичуються цілими, що сприяє їх інтеграції в міжнародну наукову спільноту.

Таким чином, термінологія тваринництва є динамічною, вона постійно оновлюється та адаптується до змін у науці та практиці. З часом вона стає дедалі більш інтернаціональною, зокрема завдяки поширенню англійських термінів, що сприяє глобалізації наукової комунікації в цій галузі.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ І ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТВАРИННИЦТВА

3.1. Лексико - граматичні особливості терміносистеми тваринництва та їх вплив на переклад

У науковій термінології існує думка, що вона є системою термінів, які виражають певні поняття про об'єкти та процеси. Основним мовним засобом для вираження науково-технічних понять є іменники, оскільки вони здатні точно вказувати на конкретні предмети, якості чи явища.

Однак, дослідження конкретних термінологічних систем показують, що в таких системах присутні й інші частини мови. Хоча іменники є основними одиницями термінів, наукові системи часто містять і дієслова, прикметники та інші граматичні елементи, які також беруть участь у вираженні наукових понять. Наприклад, терміни на позначення різних видів тварин та їхніх властивостей включають іменники: *das Tier* (тварина), *die Kuh* (корова), *der Stier* (бик), *das Kalb* (теля), *das Schwein* (свиня), які позначають різні види тварин, та інші терміни, які описують їхні характеристики, такі як *die Zucht* (розведення), *die Rasse* (порода), *die Mast* (відгодівля), *die Fütterung* (годівля).

Також використовуються терміни, що вказують на середовище та процеси, пов'язані з тваринництвом, наприклад, *das Heu* (сіно), *die Hut* (пасовище), *der Keim* (зародок), *der Stall* (хлів), *das Vieh* (худоба), що є важливими для опису умов утримання тварин. Наведені приклади свідчать про багатогранність наукової термінології, де кожен термін має свою функцію в описі явищ і процесів, що мають місце у конкретній галузі знань.

У термінології тваринництва функціонують не тільки іменники, а й дієслова, які також є важливою частиною лексики цієї галузі. Дієслова виражають різні дії та процеси, пов'язані з доглядом за тваринами та їхніми характеристиками.

Наприклад, дієслова, такі як *absetzen* (відлучати), *aufziehen* (вирощувати), *besamen*(запліднювати), *enthornen* (видаляти роги), *mästen* (відгодовувати), *merzen* (вибраковувати), *säugen* (ссати), *ackern*(обробляти землю) та *wirtschaften* (господарювати), вказують на конкретні дії, що здійснюються у процесі тваринництва та сільського господарства.

Також важливу роль у тваринницькій термінології відіграють прикметники та дієприкметники, які вказують на характеристики об'єктів або процесів. Наприклад, *behornt* (рогатий), *hornlos* (комолий), *reinrassig* (чистопохідний), *unfruchtbar* (непродуктивний) – це прикметники, що описують особливості тварин або їхніх характеристик. Крім того, існують й дієприкметники, які вказують на те, що тварина пройшла певний процес або операцію, наприклад, *künstlich (besamen)* (штучно запліднена) чи *abgesetztes (Tier)* (відлучена тварина).

Зрозуміти повний семантичний зміст термінів дуже важливо для правильної інтерпретації термінології. Для цього важливу роль відіграє морфологічна деривація, тобто процес утворення нових слів від кореня існуючих термінів. Наприклад, дієслова, утворені від іменників, набувають значення, пов'язаного з дією, що відповідає цьому іменнику. Так, *entkörnen* (вивільняти від зерен) походить від іменника *die Enthornung* (видалення рогів), а *kören*(відбирати) – від іменника *die Körnung* (відбір). Таким чином, термінологічне значення дієслів є виразом змісту іменників, що дозволяє точно передавати процеси та властивості об'єктів.

Важливо також зазначити, що для вивчення термінології не можна обмежуватися лише словниками загальної літературної мови. Термінологія, особливо у таких галузях, як тваринництво, потребує глибокого розуміння контексту, в якому ці терміни використовуються, а також знання їх морфологічних особливостей, що дозволяють правильно інтерпретувати значення термінів та їхніх похідних форм.

Терміни в тваринницькій термінології можуть включати дієслова, які мають паралелі в інших лексичних сферах, але водночас іменують основні поняття або процеси цієї науки. Наприклад, дієслова *aufziehen* (вирощувати, розводити), *belegen* (злучати), *merzen* (вибраковувати), *umzuchten* (розводити тварин) є важливими термінами, що описують основні процеси в тваринництві. Це свідчить про можливість використання не лише іменників, але й дієслів, прикметників і навіть прислівників як термінів, якщо вони позначають специфічні поняття та відповідають вимогам термінології.

Отже, у тваринницькій термінології використовуються різні частини мови для позначення важливих наукових понять, і можна вільно застосовувати дієслова, прикметники й прислівники як терміни, якщо вони виконують функцію спеціалізованого позначення. Однак, безумовно, основне місце в термінотворенні займають іменники, адже вони є основними одиницями для визначення понять у цій науковій сфері.

Відповідно, терміни у тваринницькій термінології німецької мови можуть бути розподілені на три структурні типи: [52].

1. Терміни-слова — це можуть бути непохідні, похідні, складні терміни, а також аббревіатури. Наприклад, терміни, які є поєднанням кореня та суфіксів або аббревіатурами, що створюють нові терміни для спеціалізованих понять.

2. Терміни-словосполучення — це випадки, коли терміни складаються з кількох слів, що разом створюють єдине поняття. Такий тип терміна дозволяє точніше передати складні ідеї або процеси, що описуються.

3. Слова-символи — це комбінація слів і символів, де символи (наприклад, математичні або фізичні позначення) використовуються для детальнішого позначення термінів. Такий тип терміна є характерним для точних наук, де символи додають специфічної інформації.

Ці три типи термінів дозволяють точно й різноманітно виражати поняття в тваринницькій науці, використовуючи як традиційні слова, так і складні комбінації термінів та символів.

У термінології тваринництва найбільшу групу складають терміни-слова, які є основними одиницями мовного вираження специфічних понять цієї науки. До непохідних термінів належать слова, які використовуються самостійно без додаткових модифікацій або складних поєднань. Це можуть бути основні поняття, такі як: [58].

- die Brunst – охота,
- das Fleisch – м'ясо,
- die Milch – молоко,
- die Geburt – пологи,
- die Herde – гурт, отара,
- das Tier – тварина,
- das Heu – сіно,
- das Vieh – худоба,
- das Schwein – свиня,
- die Kuh – корова,
- das Kalb – теля,
- інші терміни, що описують різні аспекти тваринництва, від процесів розведення до різних продуктів (молоко, м'ясо, сперма) і типів тварин.

Слова виступають основними поняттями, що описують об'єкти та процеси в тваринництві, і можуть вживатися у своєму первісному вигляді.

Похідні терміни створюються шляхом поєднання базових термінів або додавання префіксів і суфіксів, що дозволяє створювати нові спеціалізовані поняття, які мають більш конкретне значення в межах галузі. Вони мають більшу складність і часто поєднуються з іншими словами для точнішого опису явищ або процесів, таких як: [58].

- die Absatzveranstaltung – організація збуту,
- die Anfangsmast – початкова відгодівля,
- das Arbeitsvieh – робоча худоба,
- das Aufzuchtergebnis – кількість вирощеного молодняка,

- die Besamungszucht – селекція із застосуванням штучного запліднення,
- die Fettmast – сальна відгодівля,
- der Fleischertrag – вихід м'яса,
- die Fleischrasse – м'ясна порода.

Терміни утворюються через поєднання різних елементів, що дозволяє створювати більш специфічні визначення, які відповідають потребам наукової та професійної мови тваринництва.

Таким чином, терміни у тваринницькій термінології німецької мови можуть бути як простими і непохідними, так і складнішими, утвореними шляхом поєднання різних слів та компонентів. Це дозволяє точно передавати значення складних наукових концепцій і процесів у цій галузі.

Абревіатури є одним із способів скорочення термінів у спеціалізованих галузях, зокрема в тваринництві та суміжних науках. Вони дозволяють значно спростити і прискорити спілкування між фахівцями, особливо коли мова йде про довгі та складні терміни. Однак, хоча абревіатури полегшують використання термінів, вони можуть створювати певні труднощі, особливо для людей, які не є експертами в цій галузі, через незрозумілість або неоднозначність.

Прийняття термінів, у тому числі абревіатур, має відбуватися не інтуїтивно, а логічно, щоб забезпечити точне та зрозуміле передавання інформації. Проблема полягає в тому, що абревіатури не завжди зберігають усі властивості терміна, зокрема емоційну або специфічну наукову складову. Як зазначає В.Н. Прохорова, буквенні абревіатури, які можуть бути незрозумілими для неспеціалістів, можуть призвести до омонімії — ситуації, коли одна й та сама абревіатура може мати різне значення в залежності від контексту. Наприклад, "AA" може означати "амілоцитичну активність", а "DA" — "декстринолітичну активність", і це може викликати плутанину.

Ця проблема потребує вирішення через стандартизацію термінів, зокрема абревіатур, у спеціалізованій літературі, термінологічних словниках

та довідниках. Лінгвістична стандартизація сприятиме нормалізації термінології в галузі тваринництва, що дозволить уникнути непорозумінь і полегшить комунікацію між фахівцями.

Приклади абревіатур, які широко використовуються в тваринництві, включають: [58].

- GV – Grossvieh (велика худоба),
- GVE – Grossvieheinheit (умовна одиниця великої рогатої худоби),
- KB – künstliche Besamung (штучне запліднення),
- LKF – Leistungskraftfutter (комбікорм),
- BV – Braunvieh (бура худоба),
- P – Pinzgauer (пінцгауер),
- TBC – Tuberkulose (туберкульоз),
- MKS – Maul- und Klauenseuche (ящур),
- HF – Holstein Frisian (голштинсько-фризька порода).

Ці абревіатури дозволяють скоротити довгі терміни та забезпечити точне і швидке спілкування між фахівцями, але для їх правильного використання потрібна чітка стандартизація та узгодження.

Термінологія в тваринництві містить значну кількість складних термінів, серед яких близько 23% становлять словосполучення. Основною причиною використання словосполучень є потреба точно визначати поняття, оскільки такі терміни здатні чітко відобразити приналежність до певної категорії або родо-видові співвідношення понять. Це дозволяє створювати більш конкретні й однозначні визначення, що особливо важливо в спеціалізованих науках.

Словосполучення, як складні найменування, виконують таку ж функцію, як і окремі слова. Вони мають кілька характеристик, зокрема: сталість, часте повторення в текстах і наявність складових частин, які можуть бути виражені за допомогою одного або кількох слів. Зазвичай такі терміни можуть бути спрощені або скорочені до одного слова або абревіатури.

Розрізняють кілька типів словосполучень у тваринницькій термінології:

1. Несталі терміносполучення, у яких кожен компонент є терміном, що точно визначає певне поняття. Такі словосполучення використовуються для позначення специфічних станів або характеристик тварин: [63].

- *die hochgezüchtete Rasse* – заводська порода,
- *das abgesetzte Tier* – тварина, відлучена від матері,
- *das gemerzte Tier* – вибракована тварина,
- *das laktierende Tier* – тварина, яка дає молоко,
- *die altemkende Kuh* – стародійна корова,
- *die frischmelkende Kuh* – щойно видоїна корова,
- *die trockenstehende Kuh* – сухостійна корова, тощо.

2. Зв'язні словосполучення, де компоненти можуть бути не термінами, але у певному контексті вони утворюють стійкі вирази, що позначають різні стани або дії: [63].

- *die stille Brunst* – тиха охота,
- *der leichte Zug* – легка тяга,
- *der schwere Zug* – важка тяга.

У цьому випадку компоненти словосполучень можуть бути більш загальними словами, які набувають спеціалізованого значення тільки у конкретному контексті.

Тому словосполучення в тваринницькій термінології є важливими інструментами для точного визначення та класифікації понять, а їх використання потребує уважності та правильного контексту.

Термінологічність прикметникових та дієслівних словосполучень полягає в їхньому чіткому зв'язку з конкретними поняттями в певній професійній сфері. Вони є важливими елементами для формування термінів у різних галузях, зокрема в тваринництві. Така зв'язність забезпечує точність і однозначність у використанні термінів, оскільки граматична структура цих словосполучень визначає їх функцію в мові.

Важливість граматичних елементів, таких як прикметники, дієприкметники та дієслова, у формуванні термінів пояснюється тим, що

вони визначають синтаксичну структуру та граматичну модель словосполучень, що, в свою чергу, має вплив на створення термінів. Це дозволяє формувати терміни, які чітко передають спеціалізовані поняття.

Термінологічні словосполучення можуть бути поділені за типами в залежності від їхньої синтаксичної структури та граматичної моделі. Для класифікації таких словосполучень використовуються умовні позначення, де:

- П позначає прикметник або прислівник,
- І — іменник,
- Ч — числівник,
- Д — дієприкметник.

У німецькій термінології тваринництва також визначають чотири основні моделі утворення термінів: [63].

1. Лінійна структура без прийменників – це коли терміни складаються з кількох елементів, які йдуть один за одним без використання прийменників.

2. Лінійна структура з прийменниками – у таких термінах присутні прийменники, які уточнюють значення між елементами.

3. Нелінійна структура без прийменників – в цих термінах елементи не розташовані послідовно, але також не використовуються прийменники.

4. Нелінійна структура з прийменниками – тут елементи терміна поєднуються за допомогою прийменників, але їх розташування не є лінійним.

Ці моделі дозволяють створювати терміни, що мають чітку ієрархічну чи зв'язкову структуру і можуть включати кілька елементів, що взаємодіють між собою в залежності від контексту.

Група символів-слів є особливим типом термінологічної номінації, в якому поряд із звичайними словами використовуються спеціальні символи. Це дозволяє створювати комбіновані структури, де кожен елемент має свою роль у передачі значення. Однак питання щодо того, чи слід вважати такі словосполучення термінами, залишається невирішеним.

Символи, у свою чергу, є не мовними засобами для вираження спеціальних понять. Їхня основна особливість — це абсолютна умовність і штучність. Вони не є природними мовними одиницями, а є результатом свідомого вибору і закріплення певного значення за допомогою графічних позначень, цифр чи математичних символів. Це означає, що символи використовуються для чіткої ідентифікації певних понять, і їхнє значення визначається лише через суспільну домовленість або специфіку певної області.

3.2. Основні способи перекладу термінів тваринництва

Науково-технічна термінологія є важливою частиною лексики, яка активно взаємодіє з іншими сферами мови, зокрема з загальноживаною лексикою. Вона є потужним засобом передачі точних і спеціалізованих знань, що забезпечує коректність і ясність у наукових і технічних повідомленнях. Термінологія дозволяє точно передавати інформацію, що відповідає конкретним аспектам професійної діяльності, роблячи комунікацію в цих сферах ефективною та зрозумілою.

Формування науково-технічної термінології залежить від різних факторів, як лінгвістичних, так і позамовних. Основними чинниками є:

1. Активне використання словоробних моделей з абстрактним значенням — це дозволяє створювати терміни, що описують складні поняття та ідеї, які не мають прямого зв'язку з конкретними об'єктами.
2. Використання словоробних моделей, які мають книжковий характер — це зумовлено впливом літературної мови, яка є формальною і стислою, що відповідає вимогам точності та чіткості наукового стилю.
3. Використання моделей з великим обсягом значень при стислості форми — терміни часто містять значну кількість смислових відтінків, що дає змогу передавати багато інформації в одному слові або словосполученні.

4. Активне використання префіксів, суфіксів і кореневих морфем міжнародного (грецько-латинського) походження — це дозволяє створювати терміни, які легко впізнаються та використовуються в різних мовах, забезпечуючи міжнародну єдність наукової термінології.

Отже, науково-технічна термінологія формує особливу мову, яка відповідає вимогам точності, стисненості та універсальності, а також взаємодіє з іншими мовними системами для забезпечення ефективної комунікації в наукових та технічних сферах.

Терміни можуть утворюватися різними способами, зокрема через використання загальноживаної мови у спеціалізованому значенні або через створення термінологічних словосполучень. Це дозволяє вводити нові терміни, які точніше відображають специфіку певної області знань.

Існує певна різниця між термінологією в різних мовах, наприклад, у німецькій та рідній мові. Для німецької термінології характерне широке використання складних термінів. Складні терміни складаються з кількох елементів, що дозволяє створювати точні та компактні позначення для складних понять. Наприклад, терміни, як *die Fleischbeschaffenheit* (якість м'яса), *die Deckenszeit* (час парування), *das Grundfutter* (основний корм) — складаються з кількох частин, які разом визначають одне поняття.

В той час як у рідній мові складні терміни зустрічаються значно рідше. Замість цього у термінології рідної мови більш поширені термінологічні словосполучення, що складаються з окремих слів, кожне з яких несе частину змісту. Тому у рідній мові часто можна зустріти конструкції типу "якість м'яса" або "основний корм", де кожне слово чітко визначає своє значення в контексті.

Таким чином, основна відмінність між німецькою та рідною мовами полягає в тому, що німецька мова активно використовує складні терміни, в той час як у рідній мові більше вживаються словосполучення.

У сучасних дослідженнях, пов'язаних зі словотвірною номінацією, визнано важливість того факту, що словотвірні конструкції, хоча й

виконують функцію номінативних одиниць, на відміну від простих слів, можуть використовуватися як альтернативні, паралельні або конкурентні форми стосовно синтаксичних словосполучень. Це дозволяє мати більш гнучку й різноманітну систему утворення нових слів.

Німецька мова має добре організовану та розгалужену систему для створення нових найменувань, що ґрунтується на стандартних способах словотворення, вже існуючих у мові. В ній можна знайти багато прикладів того, як організовуються нові слова, застосовуючи перевірені структури. Незважаючи на велику різноманітність структурних типів слів у німецькій мові, її словотвірна система ретельно вивчена й описана багатьма сучасними вченими, що дозволило розкрити всі основні аспекти розвитку німецького словотвору, як у історичному, так і в синхронному аспектах [39, с. 75].

У перекладі важливу роль відіграють німецькі елементи словотвору, адже знання принципів цього процесу дозволяє визначити значення слів без необхідності користуватися словником. Це спрощує розуміння нових слів, яких немає в словниках, через їх порівняння з іншими словами, що містять схожі елементи.

Загалом, це означає, що в німецькій мові є різні структурні підходи до створення нових слів, і кожна модель має свої особливості в організації значень. Одна модель може дозволяти утворювати багато різноманітних слів, а інша — тільки кілька подібних.

У технічних текстах для точного визначення понять і характеристик часто використовуються похідні та складні прикметники-терміни. Особливо важливими є прикметники, що утворюються за допомогою суфіксів, таких як *-isch* і *-bar*. Ці суфікси дозволяють утворювати прикметники, що точно передають різні властивості предметів або процесів.

1. Суфікс *-isch* використовується для утворення прикметників від іменників. Це дозволяє створювати слова, які описують характерні ознаки, властивості або зв'язок із чимось. Наприклад: [63].

- *tierische Erzeugung* – «тваринницьке виробництво»

- synthetischen Präparate – «синтетичні препарати»
- chemische Düngemittel – «хімічні добрива»

2. Суфікс *-bar* використовують для утворення прикметників від дієслів, які описують здатність предметів або явищ досягати певного результату або мати певну властивість. Цей суфікс надає слову значення можливості або здатності до певної дії. Наприклад:

- *kuppelbar* – «здатний бути з'єднаним» (від дієслова "*kuppeln*" — «з'єднувати»)
- *anwendbar* – «застосовний»
- *verwendbar* – «придатний для використання»

Ці прикметники підкреслюють можливість дії або стану, а не його фактичну наявність, тому їх не слід плутати з дієприкметниками, які описують вже завершені дії. Наприклад:

- *ersetzbar* – «замінний» (здатний бути замінений)
- *einstellbar* – «регульований» (здатний до регулювання)

3. Суфікс *-los* використовується для утворення прикметників, які означають відсутність певної якості чи властивості в предметі або явищі. Це може бути відсутність чогось видимого або відсутність функціональності:

- *hornlos* – «безрогий»
- *grenzenlos* – «безмежний»
- *farblos* – «безбарвний»

Ці прикметники виражають відсутність певної властивості.

4. Суфікс *-frei* має схоже значення з *-los*, але вказує на відсутність чогось негативного чи перешкоджаючого:

- *störungsfrei* – «безперешкодний»
- *nährstoffreich* – «багатий на поживні речовини»

5. Дієслівний префікс *ent-* додає дієсловам значення протилежності або видалення:

- *entfernen* – «видаляти»
- *entwässern* – «виводити воду, зневоднювати»

Ці префікси використовуються для того, щоб вказати на зміну стану або видалення чогось з певного місця.

Усі ці суфікси й префікси допомагають створювати точні терміни, які мають чітке значення в технічному контексті. Вони дозволяють описати процеси, властивості або стани, що є важливими в наукових та технічних текстах, полегшуючи розуміння й точність передачі інформації.

У сучасній німецькій мові є цікава особливість утворення слів, коли корінь слова трансформується в напівафікс — це своєрідні компоненти, що не є самостійними словами, але активно використовуються для створення нових слів. Напівафікс — це частина слова, яка за своєю будовою схожа на повноцінне слово, має з ним етимологічний зв'язок і приєднується до інших частин слова для створення нових значень. Ці компоненти можуть мінімально змінювати значення, не створюючи кардинальної зміни в сенсі.

Зазвичай напівафікси допомагають зекономити час і простір в мовленні, забезпечуючи компактність і точність вираження. У німецькій мові вони часто використовуються для формування прикметників, що виражають певні властивості чи ознаки предметів. Типи таких напівсуфіксів:

1. Напівсуфікси, що вказують на відсутність властивості: [63].

○ -arm, -frei, -fremd, -leer, -los, -rein. Вони позначають відсутність якоїсь характеристики або ознаки в предметі. Наприклад:

- *nährstoffarm* (бідний на поживні речовини),
- *unkrautfrei* (вільний від бур'янів),
- *hornlos* (без рогів).

2. Напівсуфікси, що вказують на наявність певної властивості:

○ -voll, -reich, -behaftet, -bestückt, -fähig. Ці суфікси виражають наявність властивості чи характеристики в предметі. Наприклад:

- *lustbehaftet* (просякнутий бажанням),
- *widerstandsfähig* (стійкий до опору),
- *entwicklungsreich* (багатий на розвиток).

3. Напівсуфікси, що вказують на стійкість або захищеність:

○ -beständig, -dicht, -fest, -sicher, -geschützt, -isoliert. Вони позначають, що предмет стійкий або захищений від впливів. Наприклад:

- *lichtbeständig* (стійкий до світла),
- *verschleißfest* (стійкий до зносу).

4. Напівсуфікси, що вказують на відповідність певному правилу або стандарту:

○ -weise, -mäßig, -gemäß, -recht. Вони використовуються для вираження відповідності чомусь встановленому або нормованому.

Наприклад:

- *teilweise* (частково),
- *mengenmäßig* (кількісно),
- *unsachgemäß* (неправильно, некваліфіковано).

Загалом, ці напівафікси є важливим засобом утворення нових слів і збагачують мову, дозволяючи виражати різні відтінки значення без потреби в складних поясненнях.

У термінології тваринництва часто зустрічаються терміни, які являють собою усічені словосполучення, що означає, що ці терміни складаються з кількох частин, одна з яких часто опускається, а інша приєднується до неї через дефіс або сполучник "und". Такий підхід дозволяє зберегти зміст виразу, але робить його коротшим і більш зручним для використання в спеціалізованій термінології.

Наприклад, у словосполученні "die Beschaffungs- und Unterhaltskosten" (витрати на придбання і технічний догляд), перша частина "die Beschaffung" (придбання) часто скорочується і залишається тільки частина "Unterhaltskosten" (витрати на утримання), а між ними ставиться дефіс з додаванням сполучника "und". При перекладі таких термінів важливо пам'ятати, що хоча частина виразу може бути опущена в терміні, її значення необхідно зберегти.

Крім того, у науково-технічному стилі часто використовуються аббревіатури. Аббревіатури — це скорочення, які стосуються певних термінів,

що є загальноприйнятими в специфічних сферах науки чи техніки.

Наприклад:

- GV (das Grossvieh) — велика рогата худоба,
- GVE (die Grossvieheinheit) — умовна одиниця великої рогатої худоби,
- KB (künstliche Besamung) — штучне запліднення.

Такі аббревіатури дозволяють швидко і точно передавати складні терміни, що часто використовуються в певних галузях, без потреби в довгих поясненнях або повтореннях.

Детермінативні (або визначальні) композити — це терміни, які складаються з кількох частин, де одна частина визначає або уточнює значення іншої. Вони дозволяють зробити терміни більш точними та інформативними, вказуючи на різні характеристики або аспекти об'єкта, до якого вони відносяться. Наприклад, ці терміни можуть вказувати на:

- Темпоральність — час або період, у який відбувається дія чи стан.
- Причинність — вказівка на причину або обґрунтування певного явища.
- Умовність — залежність від певних умов чи факторів.
- Локальність — місце, де щось відбувається або існує.
- Атрибутивність — вказівка на певну властивість або ознаку об'єкта.

Ці характеристики підвищують інформативність терміну, що означає, що він стає більш специфічним і здатним точно передавати важливу інформацію про об'єкт чи процес. Інакше кажучи, такий термін не лише називає предмет чи явище, але й додає до нього додаткову конкретизацію, що допомагає краще зрозуміти його природу.

Інформативність тут розуміється як здатність терміна зберігати та передавати важливу інформацію. Вона допомагає адресату правильно інтерпретувати цей термін відповідно до намірів автора. Тобто, мова йде не

лише про те, скільки інформації містить термін, але й про її точність та корисність у контексті.

Наприклад, терміни, як:

- die Eiweißversorgung — забезпечення білком, де Eiweiß (білок) є основною характеристикою, яку потрібно забезпечити.
- die Leistungsziele — виробничі цілі, де Leistung (продуктивність) визначає тип цілей.
- die Grünfütterung — годування зеленим кормом, що вказує на метод годування.
- der Milchfettgehalt — жирність молока, де уточнюється, яка саме властивість молока вимірюється.
- die Gruppenhaltung — групове утримання, яке вказує на метод утримання тварин.
- die Reinzucht — виведення чистих ліній, де підкреслюється чистота породи.

Ці терміни не просто називають процес або явище, але й уточнюють, що саме має на увазі мовець, наприклад, яку саме характеристику або метод він має на увазі. Це робить їх надзвичайно корисними в науково-технічних і спеціалізованих текстах, де точність і зрозумілість є важливими.

Труднощі в розумінні складних слів, особливо для тих, хто вивчає німецьку мову, виникають через те, що ці слова можуть виражати різні види відносин між їх складовими частинами. Складні слова особливо часто зустрічаються в науково-технічних текстах, де іменники складаються з двох або більше слів. Важливо підкреслити, що при перекладі складних іменників зазвичай слід починати з останнього елемента (основної частини) і виділяти спільні елементи, щоб унеможливити помилкові асоціації при пошуку складових частин слова в словнику.

Складне слово зазвичай складається з двох частин: головної та визначальної. Визначальна частина може бути складена з кількох слів, які можуть перекладатися різними частинами мови.

Проблема з так званими "іноземними" словами, які часто запозичуються в мову, є досить актуальною в лінгвістичній практиці. Вона виникає не тільки на рівні мовних бар'єрів, а й може перерости в соціальну проблему, коли одні слова можуть бути сприйняті як чужі або недостатньо зрозумілі. Одна з найбільш складних ситуацій — це різниця між запозиченнями та власними словами.

Щоб допомогти перекладачам, можна запропонувати кілька рекомендацій:

1. Не шукайте іноземне слово, якщо в рідній мові вже існує усталене слово з тим самим значенням. Це дозволить зберегти зрозумілість і природність мови.

2. Якщо синонім, утворений з ресурсів рідної мови, має таку ж мотивацію та кількість лексичних складників, як інтернаціоналізм (запозичене слово), то краще використовувати перший варіант. Це буде зрозуміло для носія мови і органічно впишеться в контекст.

3. Термінологічні прогалини (нехватка термінів у мові) варто заповнювати існуючими інтернаціоналізмами, щоб уникнути термінологічних труднощів.

4. Якщо є два терміни-синоніми, один з яких має менше мотивації або не так добре сприймається, тоді віддавайте перевагу більш мотиваційному терміну, який буде легше зрозуміти й засвоїти.

Вмотивованість терміна — це коли внутрішнє значення слова (його семантика) співвідноситься з його зовнішньою формою. Іншими словами, термін має очевидне і зрозуміле походження, яке дозволяє легко зрозуміти його значення, навіть якщо людина не знайома з ним повністю. Наприклад, слово "сонце" має внутрішню мотивацію, бо його форма прямо вказує на світило.

У процесі розвитку науки і мови спостерігається тенденція до використання загально визнаної міжнародної термінології (запозичення), яка дозволяє науковцям з різних країн розуміти одне одного завдяки спільним

термінам. Це допомагає полегшити обмін знаннями та працю з науковими текстами, написаними іншими мовами.

Проте, через час вмотивованість може втрачатися, коли чужі для рідної мови терміни замінюються складнішими сполученнями з власних мовних ресурсів, але вони можуть мати більш прозору внутрішню форму.

Переваги та недоліки:

1. Запозичення та інтернаціоналізми сприяють кращому розумінню між народами, оскільки терміни мають однакове значення в різних мовах. Вони спрощують роботу з науковою літературою і полегшують комунікацію в наукових спільнотах.

2. Проте, надмірне використання запозичень може призвести до того, що мова стане "перенасиченою" чужими словами, які важко зрозуміти, особливо для людей, які не є носіями тієї мови. Це може зробити наукові тексти важкими для сприйняття навіть для фахівців.

3. Пуризм (відмова від запозичень) допомагає створювати більш зрозумілі терміни, які відповідають внутрішнім законам рідної мови. Це полегшує сприйняття наукових текстів та робить їх більш доступними для носіїв мови. Пуризм запобігає перевантаженню мови чужими словами, що допомагає зберегти чистоту і зрозумілість термінології.

Проте, якщо зловживати пуризмом, це також може ускладнити розуміння як міжнародної наукової літератури, так і національної. Тому важливо знаходити баланс між використанням запозичень і власних термінів, щоб забезпечити зрозумілість і ефективність комунікації в науці.

У останні десятиліття спостерігається тенденція до стандартизації значень міжнародних термінів, що дозволяє поступово зменшити семантичні розбіжності між різними мовами. Хоча наукові та технічні терміни зазвичай відображають конкретні реальні об'єкти, які однакові для всіх народів, їх значення можуть варіюватися через різні інтерпретації понять, які стоять за цими термінами. Це може ускладнити роботу перекладачів. Різниця в обсягах понять, що виражаються через терміни, часто залежить від джерела

походження термінів та вибору основних класифікаційних ознак, що були використані під час їх створення. Наприклад, слова "Baum" (німецькою) і "дерево" можуть мати різні інтерпретації в контексті класифікації рослин через культурні або мовні особливості [49, с. 138].

Це явище тісно пов'язане з проблемою інтерпретації семантики наукових текстів та лексичного наповнення таких текстів, що визначається через особливості термінологічної системи. Термін не є лише окремим словом, а є лексемою або лексикалізованим словосполученням, значення якого залежить від його місця в термінологічній системі конкретної науки. Тому комунікативні властивості термінів виявляються не лише через їх морфологічний склад, а й через синтаксичну структуру словосполучень або речень, що може призводити до лексико-семантичних варіацій або наявності дублетних термінів в оригінальній мові та при перекладі, залежно від особливостей контексту та специфіки використання термінів.

3.3. Систематизація перекладацьких трансформацій у перекладі німецької термінології тваринництва українською мовою

У будь-яких мовах більшість нових лексичних одиниць є термінами, оскільки людство постійно стикається з необхідністю позначати нові поняття, явища та феномени. Саме тому переклад спеціалізованих термінів потребує від перекладача глибоких знань методів і прийомів, що застосовуються для точного відтворення змісту оригіналу в перекладеній мові. Важливим аспектом у цій діяльності є поняття перекладацьких трансформацій, які є важливою складовою теорії перекладу та перекладознавства. Особливо це стосується перекладу термінів у галузі тваринництва, де виникає необхідність у систематизації методів перекладу, які найчастіше використовуються при передачі таких термінів на іншу мову.

Результати досліджень перекладацьких трансформацій, що були описані в роботах вітчизняних і зарубіжних авторів, а також попередні аналізи перекладу німецьких термінів тваринництва на українську мову, дали змогу розробити класифікацію перекладацьких трансформацій, яка, на нашу думку, є найбільш доцільною для перекладу зазначених термінів. Це дослідження допомогло визначити найбільш ефективні методи, які дозволяють досягти точності та адекватності при перекладі, зберігаючи специфіку та контекст оригінального терміну [36, с. 110].

В основі класифікації перекладацьких трансформацій було використано структурний поділ, запропонований В. Н. Комісаровим [23, с. 174]. Аналіз специфіки перекладу німецьких термінів тваринництва на українську мову показав, що найбільш доцільними та ефективними є такі типи трансформацій, як лексичні, граматичні та комбіновані лексико-граматичні.

Щодо лексичних трансформацій, варто зазначити, що для перекладу термінів, які стосуються ветеринарії, доцільно використовувати

транскрипцію та транслітерацію. Це обґрунтовано тим, що багато таких термінів мають латинське походження і часто піддаються інтернаціоналізації. Окрім того, ще одним важливим методом лексичної трансформації є калькування. Це явище було вивчено, зокрема, не тільки В. Н. Комісаровим, але й французькими лінгвістами Ж. Дарбельне та Ж.-П. Віне. Відомо, що дослідники поділяють перекладацькі прийоми на прямі та непрямі. Згідно з думкою французьких науковців, калькування є одним із основних методів прямого перекладу лексичних одиниць [10, с. 158].

Згідно з В. Н. Комісаровим, лексико-семантичні зміни охоплюють різні типи трансформацій, серед яких конкретизація, генералізація та модуляція. Проте ми вважаємо, що до цього переліку варто додати ще один важливий вид — еквівалентну заміну. Цей процес передбачає заміну терміну з однієї мови на його точний аналог в іншій мові, що зберігає те саме значення в конкретному контексті. Така заміна дозволяє досягти максимальної точності при перекладі, оскільки термін, який використовується в іншій мові, не залежить від змісту навколишнього контексту, що гарантує його правильне розуміння. Ми підтримуємо думку Я. Й. Рецкера, який зазначає, що еквівалентна заміна є одним із найбільш ефективних методів перекладу, оскільки вона забезпечує правильну відповідність термінів двох мов без урахування контексту застосування [36, с. 110].

Таким чином, серед методів лексичних трансформацій, які можна використовувати для перекладу термінів у галузі тваринництва, можна виділити кілька основних: транслітерацію, яка полягає в передачі букв з однієї абетки в іншу; транскрипцію, що дозволяє передати звучання слова; калькування, яке передбачає переклад через аналогії в конструкціях мови; і еквівалентну заміну, яка, на наш погляд, є одним з найбільш точних і ефективних підходів, оскільки дає змогу безпомилково передавати значення термінів, незважаючи на специфіку контексту.

Рис. 3.1. Класифікація перекладацьких трансформацій для термінів тваринництва

На другому рівні класифікації перекладацьких трансформацій можна виділити граматичні зміни. Одним з основних типів граматичних трансформацій є дослівний переклад, який є частиною прийомів прямого перекладу, зазначених у класифікаціях французьких лінгвістів Ж. Дарбельне і Ж.-П. Віне, а також у типології В. Н. Комісарова. Дослівний переклад передбачає максимально точну передачу змісту без зміни структури оригінального речення. У своїй класифікації граматичних трансформацій багато лінгвістів, таких як В. Н. Комісаров, Я. Й. Рецкер, Л. С. Бархударов, О. Д. Швейцер, Л. К. Латишев, В. Є. Щетинкін, а також Ж. Дарбельне і Ж.-П. Віне, описують різні варіанти таких змін, як заміна форм слова та частин мови, а також зміни у побудові речень.

Однак аналіз термінів із ветеринарії, санітарії та гігієни тварин показує, що для перекладу термінів цієї специфічної галузі не є суттєвими деякі види граматичних трансформацій, як-от зміна членів речення або типів речень. Такі зміни зазвичай не використовуються, оскільки в професійних текстах

рідко трапляються складні конструкції або розгорнуті звороти. Тому в контексті перекладу термінів галузі тваринництва на другому рівні граматичних трансформацій виділяються такі прийоми, як дослівний переклад, заміни форм слова та зміна частин мови. Ці методи дозволяють передавати зміст точно, зберігаючи його смислову і граматичну правильність.

Ще однією важливою категорією перекладацьких трансформацій є складні лексико-граматичні зміни, які включають різні способи адаптації термінів і виразів при перекладі. В рамках цієї категорії В. Н. Комісаров виокремлює такий прийом, як експлікація — це метод, коли складний термін чи вираз передається через детальне пояснення, що дозволяє точніше передати значення. Цей метод також фігурує в класифікаціях інших лінгвістів, зокрема в роботах В. Є. Щетинкіна, хоча той відносить його до лексичних трансформацій. Крім того, до цієї групи можна віднести й такі методи, як антонімічний переклад та компенсація. Однак ці прийоми в галузі перекладу термінів тваринництва застосовуються рідше, оскільки вони не так часто зустрічаються у спеціалізованій термінології цієї сфери.

У свою чергу, до цієї групи доцільно включити й інші методи, зокрема лексичні доповнення та лексичні опущення, які є досить ефективними при перекладі термінів тваринництва. Лексичні доповнення передбачають введення додаткових слів або пояснень для точнішого розкриття змісту терміна, в той час як лексичні опущення полягають у пропуску не критичної для розуміння інформації. В. Н. Комісаров класифікує ці прийоми як технічні трансформації, об'єднуючи їх разом із прийомом переміщення елементів тексту. Водночас В. Є. Щетинкін і Л. С. Бархударов виокремлюють ці методи в окремі групи в своїх класифікаціях. Отже, на третьому рівні класифікації складних лексико-граматичних трансформацій для перекладу термінів тваринництва варто виділяти такі методи, як експлікація (описовий переклад), лексичні доповнення та лексичні опущення, оскільки ці методи

дозволяють передавати значення термінів з максимальною точністю та зберігати їх коректне розуміння в іншій мовній системі.

Висновки до розділу III

Термінологічна система тваринництва в німецькій мові розвивалась протягом століть паралельно з розвитком цієї галузі знань. Вона формувалась і продовжує доповнюватися за рахунок запозичень з інших мов, переосмислення значення загальноживаних слів, а також використання суфіксів і префіксів, притаманних саме німецькій мові. Спеціалізована лексика тваринництва складається з широкого спектру термінів, які включають як давні, так і запозичені слова, а також нові та старі номінації, що походять від загальноживаних, а також вузькоспеціалізованих термінів. Крім того, вона містить складні терміни, створені як за моделями загальнолітературного словоутворення, так і за специфічними моделями термінологічного словотворення.

Німецькі терміни тваринництва мають кілька особливостей вираження. Вони часто формуються на основі вже існуючих слів шляхом застосування словотвірних афіксів, що є типовими для німецької мови і використовуються для утворення нових термінів. Завдяки цьому процесу терміни можуть набувати додаткових значень або точніше відображати специфіку галузі.

Під час проведеного аналізу було виділено різні тематичні групи термінів тваринництва, кожна з яких має свою специфіку та структуру. Деякі терміни можуть мати багатозначність і належати до кількох тематичних груп одночасно. Важливо зазначити, що термінологічна система цієї галузі представлена широкими тематичними категоріями, кожна з яких є частиною загальної ієрархічної системи, в якій терміни взаємопов'язані і знаходяться у певних відношеннях один до одного.

З науково-лінгвістичного погляду результати дослідження є важливим аргументом на користь виділення науково-технічних термінологій як

відносно замкнених підсистем загальної літературної мови. Це свідчить про те, що технічні терміни мають свою специфіку і внутрішню логіку, яку потрібно враховувати під час їх перекладу.

Для ефективного перекладу німецьких термінів з тваринництва на українську мову важливо застосовувати системний підхід до перекладацьких трансформацій. Сюди входять лексичні, граматичні та комплексні лексико-граматичні трансформації, які дозволяють точно передавати зміст термінів, зберігаючи їх специфічність у перекладі та адаптуючи їх до мовних особливостей української мови.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У цій роботі розглянута важлива наукова проблема — переклад термінів, що використовуються в галузі тваринництва. Результати дослідження дозволяють зробити кілька ключових висновків:

1. Термінологія тваринництва німецької мови відображає, з одного боку, рівень розвитку цієї науки та сільського господарства в Німеччині, яке є одним із лідерів у світі в цій сфері. Термінологія в цій галузі досить детально розроблена і характеризується високим рівнем точності, а також відповідністю до використовуваних понять. З іншого боку, вона має свою власну специфіку, що визначає її самобутність. Водночас, значна частина термінів є запозиченнями з інших мов, переважно інтернаціональними, які стосуються загальних біологічних понять і використовуються для позначення універсальних явищ.

2. В результаті аналізу термінологічної системи тваринництва німецької мови було виявлено кілька характерних рис її організації:

- Генетична різноманітність термінологічних елементів: Термінологічні одиниці мають різне походження, зокрема, від стародавніх слів, запозичених елементів та новостворених термінів, що свідчить про багатий розвиток та інтеграцію різних мовних елементів у цю галузь.

- Полісемія термінів: Багато термінів виявляють багатозначність, що виникає через еволюцію і розширення значень відповідних понять. Це спричиняє появу кількох значень для одного терміна в залежності від контексту.

- Поширення антонімії: У термінології тваринництва спостерігається широко поширене використання антонімів. У багатьох випадках з'являються пари комплементарних термінів, де семантика протилежності виражає межу певної характеристики, що визначає видову відмінність в межах родового поняття.

- Мотивованість термінів через словотвір: Більшість термінів є мотивованими, що означає, що їхній зміст можна зрозуміти з їхньої внутрішньої структури. Окрім того, багато термінів мають досить прозору семантику, що дає змогу легко зрозуміти їхній зміст навіть без глибоких знань у галузі.

- Високий ступінь субстантивності: Значна частина термінів є іменниками, що виражають конкретні об'єкти або явища в галузі тваринництва, що свідчить про їхню специфічну функцію у визначенні конкретних аспектів цієї сфери.

3. Термінологічна номінація в німецькій мові заснована на її словотвірних структурах. Враховуючи аспекти гармонізації терміносистеми, особливу увагу варто приділити двокомпонентним структурним моделям, таким як поєднання іменника з іменником або прикметника з іменником. Ці моделі складають приблизно 70% усіх складених двокомпонентних термінів. Префіксація є більш активною у створенні термінів для іменників і дієслів, що підкреслює її роль у розвитку та варіативності термінології в цій галузі.

4. У системі термінів тваринництва існує велика кількість різноманітних методів номінації. Серед них можна виділити терміни-слова, аббревіатури та символи. У формуванні термінів цієї галузі використовуються ті ж самі словотвірні моделі, що й у загальному мовному вжитку. Однак найбільш продуктивним способом створення термінів у тваринництві є словоскладання, яке активно застосовується для утворення нових спеціалізованих одиниць.

5. Німецька термінологія тваринництва відзначається високим рівнем вмотивованості своїх одиниць, що пов'язано з використанням основ народної лексики для утворення термінів. Багато з цих термінів виникли через застосування прямих номінативних значень загальних слів, які, ставши термінами, не зазнали значних змін у своєму значенні. Вони лише отримали наукове визначення, що призвело до зниження прозорості їх внутрішньої форми. Водночас, інтернаціональні терміни в тваринництві демонструють

протилежну тенденцію, де терміни, запозичені з міжнародної наукової та технічної номенклатури, мають більшу прозорість, оскільки ці одиниці є частиною глобальної термінології тваринництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахманова О.С. Словник лінгвістичних термінів. – М.: 1966. – 488с.
2. Амеліна С. Аббревіація в німецькій аграрній термінології: особливості перекладу / С. Амеліна // Типологія та функції мовних одиниць : наук. журн. / [редкол. : Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін.]. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. – № 1 (3). – 5-12
3. Білозерська Л.П. Термінологія та переклад: навч. посіб. / Л.П. Білозерська, Н.В. Возненко, С.В. Радецька. – Вінниця: Нова кн., 2010. – 232 с.
4. Борисова Л.І. Основні проблеми науково-технічного перекладу / Л.І. Борисова. – М.: МГУ, 2003. – 208 с.
5. Борисова Л.І. Основні проблеми науково-технічного перекладу. – М.: МГУ, 2003. – 208 с.
6. Борщовецька В.Д. Навчання студентів-економістів англійської фахової лексики: автореф. дис ...канд. пед. наук: 13.00.02 / В.Д. Борщовецька. – К., 2004. – 20 с
7. Стройкова С. А. Пропозиційно-асоціативна мотивація німецьких іхтіонімів // Україна і світ: діалог мов та культур: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 30 березня – 1 квітня 2016 року. Київ, Вид. центр КНЛУ, 2016. С. 401–403.
8. Оверченко С. В. Особливості побудови німецької ботанічної номенклатури. Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2023»: зб. тез доп. За матеріалами XXV Всеукр. практ. конф. Черкаси: ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2023. С. 1402 – 1403

9. Оверченко С. В. Міфологемна мотивація німецьких фітонімів. Наука в епоху соціокультурних змін: реалії та перспективи: зб. тез доп. за матеріалами I Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро, 2023. С. 137–138.
10. Віне Ж.-П. Технічні способи перекладу. Питання теорії перекладу в зарубіжній лінгвістики / Ж.-П. Віне, Ж. Дарбельно. - К. : Міжнародні відносини, 1978. - С. 157-167.
11. Вінье Ж. Мартен А. Мова французької технічної літератури. - К.: Вищ. шк. 1981. - 120 с.
12. Оверченко С. В. Дискусійні проблеми термінознавства. Міжособистісна комунікація та перекладознавство: сучасні перспективи розвитку: зб. тез доп. за матеріалами I Всеукр. наук.- практ. конф. Черкаси: ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2023. С. 79–80.
13. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ : Академія, 2006. 464 с
14. Кияк Т. Р. Семантичні аспекти нормалізації термінологічних одиниць / Т. Р. Кияк, О. І. Каменська // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. 2008. № 38. С. 77–80.
15. Кияк Т. Вузькогалузеві терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів / Тарас Кияк // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2008. № 620. С. 3–5.
16. Азарова Л.Є. Складні слова в українській мові : структура, семантика, концепція «золотої» пропорції : монографія. Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2000. 222 с.
17. Богдан С. К. Методи й методика лінгвостилістичних досліджень. Луцьк, 2011. 28 с.
18. Булик-Верхола С.З. Основи термінознавства : навчальний посібник / С.З Булик-Верхола та ін. Львів : вид-во Львівської політехніки, 2016. 192 с.

19. Д'яков А. С. та ін. Основи термінотворення: Семант. Та соціолінгвіст. аспекти / Д'яков А. С.г Кияк Т. Р., Куделько З. Б. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000, –218с.
20. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця, Нова книга, 2002. – С. 315-407.
21. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. – Вінниця, Нова книга, 2004. – 576 с.
22. Вакуленко М. О. Українська термінологія : комплексний лінгвістичний аналіз : монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 361 с
23. Вереш М Т. Лексико-семантичні та лінгвопрагматичні особливості німецької християнсько-богословської терміносистеми : дис. ... канд. філол. наук. 10.02.04 «Германські мови». Львів : ЛНУ, 2016. 215 с.
24. Котеленець І.В. Лексико-семантична характеристика німецької терміносистеми тваринництва. Автореф. – Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2002. – 21 с.
25. Вовчанська С.°І. Німецька фахова мова маркетингу : структурносемантичний, лінгвопрагматичний та функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» ; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Ів.-Франківськ, 2014. 223 с
26. Квитко И.С., Лейчик В.М., Кабанцев Г.Г. Терминоведческие проблемы редактирования. – Львов: Вища школа, 1986. – 150 с.
27. Кияк Т. Р. Науково-технічний переклад (теоретичні та практичні аспекти) // Іноземна філологія, 1992. – Випуск 104. – С. 141 – 150.
28. Кияк Т.Р. Фахові мови та проблеми термінознавства // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – № 27. – С. 203-208.

29. Володіна Т. С., Радзійон В. М., Словоскладання іменників у німецькій та українській мовах. Наукові записки. Серія «Філологія». Київ : КНЛУ, 2013. С.70-73
30. Кияк Т.Р. Фахові мови як новий напрям лінгвістичного дослідження. Іноземна філологія 2009. Вип. 121. С. 138-141
31. Гриценко С. П. Динаміка лексикону української мови XVI-XVII ст. Київ : ТОВ "КММ", 2017. 936 с.
32. Жайворонок В.В. Лексична підсистема мови і значення мовних одиниць. Мовознавство. 2019 № 6. С. 32-46
33. Малишко О.Ю. Систематизація перекладацьких трансформацій для термінів з ветсанекспертизи, санітарії та гігієни продукції тваринництва / О.Ю. Малишко, Л.С. Козуб // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Серія : Філологічна. – 2014. – Вип. 49. – С. 67-69.
34. Казимір В.О. Тематична група «Економічна лексика» у вокабулярі сучасної німецької мови як відображення іноваційних процесів розвитку. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2010. Вип. 23. С. 59-67.
35. Колісниченко Т. В. Етимологічний аналіз складових ЛСП 'SETTLEMENT'. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». 2015. № 15. Т 2. С. 70-73
36. Космеда Т. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики : формування і розвиток категорії оцінки. Львів : ЛНУ ім. І.Франка, 2000. 350 с.
37. Савчук М. П. Англо-український науково-технічний словник / М.П. Савчук. – К., 2008.
38. Куранда В. Лексико-словотвірне гніздо з вершиною "ORZO – ЯЧМІНЬ" у біблійних текстах та його дериваційна семантика. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія. Вип. 1(35). 2016. С. 25-28
39. Левицький В. В. Історія німецької мови. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця : НОВА КНИГА, 2007. 216 с

40. Лисенко Б.Ю., Єрмоленко С.В. Тенденції розвитку сучасної німецької мови^о : матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету. Суми : СумДУ, 2004. С. 38-39.

41. Лісогуб Л.І. Лексико-семантична адаптація англіцизмів і англоамериканізмів у сучасній німецькій мові (на матеріалі економічної терміносистеми). Вісник ЗДУ. Філологічні науки. 2001. № 4. С. 77-81.

42. Лісогуб Л.І. Лексико-семантична адаптація англіцизмів і англоамериканізмів у сучасній німецькій мові (на матеріалі економічної терміносистеми). Вісник ЗДУ. Філологічні науки. 2001. № 4. С. 77-81.

43. Мазурик Д. В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-тіроки ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» ; Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2002. 21 с.

44. Ментинська Ірина. Сучасні тенденції термінознавчих досліджень (на матеріалі компютерної термінології). Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». Вип. 31. Херсон : 2018. С.^о 33- 38.

45. Міщенко А.Л. Морфологічна адаптація англо-американізмів тематичної групи «Інтернет» до граматичної системи сучасної німецької мови. Нова філологія. 2005. № 2(22). С. 68-75.

46. Міщенко А.Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науковотехнічного перекладу. Вінниця : нова книга, 2013. 448 с

47. Прохорова П.В. Діалектна німецькомовна картина світу (на матеріалі баварсько-австрійських, швабсько-алеманських, франкських та нижньонімецьких діалектів) : дис ... на канд. філол. наук : 10.02.04. «Германські мови». Херсон, 2010. 208 с.

48. Ріба-Гринишин О., Гой О. Запозичення як засіб збагачення англійської та німецької термінології. Текст. Контекст. Інтертекст : науковий

електронний журнал. Миколаїв : НМУ ім. В.О. Сухомлинського, 2017. С. 12-18.

49. Романова О. Запозичення в українській термінології швацької промисловості. Мовознавчий вісник. Вип. 14-15. 2012. С. 75-82

50. Симонок В.П. Запозичена лексика в українській мовній картині світу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія. № 8. Т. 2. 2014. С. 250-254.

51. Слаба О. В. Актуальні проблеми розвитку неологічної лексики в сучасній німецькій мові. Науковий вісник ЮНЕСКО КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. 2014. Вип. 29. С. 110-114.

52. Томіленко Л.М. Термінологічна лексика в сучасній лексикографії української літературної мови. Івано-Франківськ : Фоліант 2015. 160 с.

53. Харламова Л.С., Тимченко С.В. Використання англомовних запозичень у німецькій термінології міжнародних авіаційних перевезень. Вісник житомирського університету. Філологічні науки. вип. 2 (86). 2017. С. 140-143

54. Чередниченко О.І. Взаємодія мов, двомовність і мовленнєва культура. Мови європейського культурного ареалу : розвиток і взаємодія. Київ : Довіра, 1995. С. 99-110.

55. Altmann H., Kemerling S. Wortbildung fürs Examen. Studien und Arbeitsbuch / H. Altmann, S. Kemerling. – Opladen, Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 2000. – 200 S.

56. Brüner, Gisela / Graefen, Gabriele (Hrsg.): Texte und Diskurse. Methoden und Forschungsergebnisse der Funktionalen Pragmatik. Opladen: Westdeutscher Verlag. – 1994

57. Columas F. Language Adaptation // Language Adaptation (edited by Florian Columas). – Cambridge: Cambridge University Press, 1989. – P. 181-182

58. Drozd L., Seibicke W. Deutche Fach – und Wissenschaftssprache. Bestandsaufnahme. Theorie. Geschichte. Wiesbaden: O.Brandstetter Verlag KG, 1973. – 207 S.

59. Fluck H-R. Fachsprachen. Einführung und Bibliographie. Tübingen: Francke, 1985.
60. Galinski Ch., Budin G. New Trends in Translation-Oriented Terminology Management // Wright S.E., Wright L. (eds). Scientific and Technical Translation. – Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Co., 1993. – P. 209-215.
61. Göpferich S. A Pragmatic Classification of LSP Texts in Science and Technology, Target 7, 1995. – 305-326 pp.
62. Hoffmann L. Kommunikationsmittel Fachsprache: Eine Einführung. – Tübingen: Gunter Naer, 1985 – 53 S.
63. Hoffmann L. Kommunikationsmittel Fachsprache: Eine Einführung. 3. durchgehene Auflage. Berlin, 1987. – 307 S.
64. Möhn D., Pelka R. Fachsprachen. Eine Einführung. Tübingen: M. Niemeyer, 1984.
65. Paul H. Das Wesen der Wortzusammensetzung / H. Paul // Wortbildung /Hrsg. von L. Lipka, H. Günter. – Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1981. – S. 3–43.
66. Schmidt W. Charakter und gesellschaftliche Bedeutung der Fachsprachen / Schmidt W. – Leipzig, 1971. – 125 S.
67. Schröder H. Linguistic and Text-theoretical Research on Languages for Special Purposes: A thematic and bibliographic guide, in H. Schröder (ed.), Subject-Oriented Texts: Language in Text Theory 16. Berlin: Walter de Gruyter, 1991.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ ТВАРИННИЦТВА

1. *Abiotischer Faktor* АБІОТИЧНІ ФАКТОРИ — умови зовнішнього середовища, що впливають на ріст і продуктивність тварин.
2. *Abort m* АБОРТ — переривання вагітності внаслідок неправильної експлуатації тварин, інфекційних захворювань, а також порушення правил годівлі.
3. *Abszeß m* АБСЦЕС — нарив; обмежене скупчення гною в тканинах або в органах тварин внаслідок їх запалення і руйнування.
4. *Adaptierung f / Anpassung f* АДАПТАЦІЯ — пристосування тварин до нових умов навколишнього середовища (клімату, утримання, годівлі):
5. *Adsorption f* АДСОРБЦІЯ — поглинання і виведення шкідливих речовин, що потрапили в шлунково-кишковий тракт тварин.
6. *Agalaktie f* АГАЛАКТІЯ — відсутність молока у тварин внаслідок порушення функції молочної залози без клінічних ознак її захворювання.
7. *Agenesie f / Entwicklungshemmung f* АГЕНЕЗІЯ — природжена недорозвиненість окремих органів або частин організму тварин (відсутність нирки, сім'яника, щитовидної залози, кінцівок та ін.).
8. *Allergie f* АЛЕРГІЯ — специфічна реакція організму тварин на повторну дію отрут, мікроорганізмів або чужорідних білків, сироваток, вакцин тощо, яка проявляється у вигляді хворобливого стану.
9. *Amputation f / Gliedabtrennung f* АМПУТАЦІЯ — оперативне відтинання зовнішньої частини тіла тварин (рогів, хвостів, хворих кінцівок, вух та ін.)
10. *Anabiose f* АНАБІОЗ — тимчасове припинення життєдіяльності організму внаслідок високих або низьких температур, відсутності вологи (заморожування сперми, ембріонів та ін.).
11. *Anabolismus m / Anbauvorgang m / Anbaustoffwechsel m* АНАБОЛІЗМ — сукупність біохімічних процесів, які протікають в організмі тварин і спрямовані на утворення в ньому складових елементів клітин і тканин.
12. *Anatomie f* АНАТОМІЯ — наука, яка вивчає будову організму тварин, його систем і органів.
13. *Areal n* АРЕАЛ — природне поширення тварин, яке в залежності від величини, території поділяється на космополітичне (значна частина земної кулі), ендемічне (невелика місцевість) та реліктове (залишкове).

14. *Asphyxie f АСФІКСІЯ* — ядуха; зупинка дихання внаслідок нестачі кисню і накопичення у крові вуглекислоти, а також при закритті дихальних шляхів сторонніми тілами, травмі м'язів, отруєннях тощо.

15. *Avitaminose f / Vitaminmangelkrankheit f АВІТАМІНОЗ* — захворювання тварин, яке виникає внаслідок тривалої, часткової або повної нестачі вітамінів у раціоні (цинга, рахіт та ін.)

16. *Bakterie f БАКТЕРІЇ* — мікроскопічні одноклітинні організми. Серед бактерій є

17. *Befruchtung f ЗАПЛІДНЕННЯ* — процес злиття чоловічої і жіночої статевих клітин (гамет), що лежить в основі розмноження.

18. *Biologie f БІОЛОГІЯ* — сукупність наук і знань про закономірності і форми розвитку живої природи, основне прикладне завдання якої полягає у кращому використанні тварин та підвищенні їх продуктивності

19. *Biometrie f БІОМЕТРІЯ* — розділ біології, що застосовує методи математичної статистики для вивчення спадковості і мінливості живих організмів.

20. *Biotyp m БІОТИП* — сукупність особин однакового генотипу.

21. *Biozönose f / Lebensgemeinschaft f БІОЦЕНОЗ* — історично складена сукупність тварин, що населяють ділянку суші або водойми з подібними умовами існування.

22. *Brigadier m / Kolonnenführer m БРИГАДИР* — керівник і організатор роботи тваринницької бригади по обслуговуванню сільськогосподарських тварин.

23. *Brunst f ТІЧКА* — одна із стадій статевого циклу самки, яка супроводжується сукупністю морфологічних і фізіологічних змін у її статевих шляхах.

24. *Cholera f ХЛОРЕЛА* — рід водоростей, клітини яких мають кулькову форму діаметром до 15 мкм із гладкою оболонкою і постійним хлоропластом.

25. *Chymus m ХИМУС* — рідкий вміст тонкого відділу кишечника, який утворюється внаслідок дії на корм травних соків кишечника і шлунка.

26. *Degeneration f / Entartung f ДЕГЕНЕРАЦІЯ* — погіршення із покоління в покоління пристосувальних або господарських ознак тварин, а також послаблення життєздатності організмів внаслідок погіршення умов їх вирощування.

27. *Degradation f / Abbau m ДЕГРАДАЦІЯ* — спрощення функцій і будови організму внаслідок зміни умов існування. Розрізняють онтогенетичну деградацію на кінцевій стадії розвитку та філогенетичну — потомків порівняно з їх предками.

28. *Dehydration f / Entwässerung f ДЕГІДРАТАЦІЯ* — зневоднення клітин організму тварин.

29. *Desinfektion f / Entseuchung f* **ДЕЗИНФЕКЦІЯ** — сукупність заходів, спрямованих на знищення збудників інфекційних хвороб тварин у навколишньому середовищі.

30. *Desinsektion f / Entwesung f* **ДЕЗИНСЕКЦІЯ** — комплекс заходів боротьби зі шкідливими комахами й кліщами, які є збудниками і переносниками ряду захворювань тварин.

31. *Domestizierte Nutztiere* **СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ТВАРИНИ** — свійські тварини, яких використовують у сільському господарстві з певною метою.

32. *Embryo m* **ЕМБРІОН** — зародок організму тварин на ранніх стадіях його розвитку, одержаний від племінних тварин, оброблений і заготовлений в умовах, передбачених технологічними вимогами, що встановлені для цієї продукції, та який відповідає ветеринарним і санітарним вимогам.

33. *Ethologie f* **ЕТОЛОГІЯ** — розділ біології, що вивчає поведінку, звички, вдачу і біологічні основи життєвих проявів організму.

34. *Euter n* **ВИМ'Я** — молочна залоза самок, що продукує молоко У кобил, вівцематок і кіз вим'я має по 2 дійки, корів — 4, у свиноматок — 12 — 16 дійок. Кожна дійка має вивідні канали: у корів, кіз та вівцематок по одному каналу, кобил — 2, свиноматок — 2 — 3, у собак — 6 — 12.

35. *Evolution f / Entwicklung f* **ЕВОЛЮЦІЯ** — процес історичного розвитку організмів на основі спадкової мінливості боротьби за існування та відбору.

36. *Experiment n / (wissenschaftlicher) Versuch m* **ЕКСПЕРИМЕНТ** — дослід, спостереження за перебігом певних явищ в умовах, що точно обліковуються.

37. *Farmer m / Landwirt* **ФЕРМЕР** — власник фермерського господарства, яке виробляє сільськогосподарську продукцію.

38. *Fauna f / Tierwelt f* **ФАУНА** — сукупність тварин, що склалася історично і населяє певну територію.

39. *Fehlgeburt f* **ВИПОРОТОК** — викидень або недоношений плід, вийнятий з утроби вимушено забитої чи загиблої самки.

40. *Fell n* **ШКУРА** — знята після забою шкіра тіла тварин з волоссям, вовною

41. *Frucht f* **ПЛІД** — організм тварини протягом більшої частини внутрішньоутробного розвитку, від закінчення формування систем і органів зародка (ембріона) до народження.

42. *Fütterung f* **ГОДІВЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН** — розділ зооінженерної науки, який розробляє основи, методи і прийоми раціональної годівлі, що забезпечує нормальний ріст і високу продуктивність тварин.

43. *Gärung f* **БРОДІННЯ** — розщеплення вуглеводів за допомогою ферментів, які виробляються різними мікроорганізмами (молочнокислими, оцтовокислими, маслянокислими бактеріями).

44. *Gen n ГЕН* — елементарна одиниця спадковості, яка являє собою частину молекули дезоксирибонуклеїнової кислоти. Головна функція гена — програмування синтезу ферментних та інших білків.
45. *Generation f ГЕНЕРАЦІЯ (ПОКОЛІННЯ)* — група тварин, які мають однакову відстань від спільних за походженням предків.
46. *Genitalien pl / Geschlechtsorgane pl ГЕНЕТАЛІЇ* — статеві органи.
47. *Genotyp m ГЕНОТИП* — сукупність всіх генів організму, які визначають основу племінної роботи. Взаємодія генотипу із навколишнім середовищем зумовлює фенотипний вияв ознак.
48. *Hämophilie f / Bluterkrankheit f ГЕМОФІЛІЯ* — спадкова хвороба тварин, яка супроводжується значними і тривалими кровотечами внаслідок зниженої здатності крові до зсідання, що призводить до анемії.
49. *Haustiere СВІЙСЬКІ ТВАРИНИ* — тварини, яких розводять з метою задоволення різних потреб людини, і в першу чергу для одержання продуктів харчування та сировини для промисловості.
50. *Herde f СТАДО* — група тварин певного виду, статі й віку, сформованих для роздільного утримання, годівлі, випасу, відгодівлі.
51. *Horn n РОГИ* — тверді скостенілі утвори на черепі деяких тварин.
52. *Hornlosigkeit f КОМОЛІСТЬ* — природжена відсутність рогів у великої рогатої худоби, овець і кіз.
53. *Immigration f / Einwanderung f ІММІГРАЦІЯ* — переселення тварин на певну територію з території, що була раніше їхньою батьківщиною.
54. *Immunität f ІМУНІТЕТ* — здатність організму захищати свою цілісність і біологічну індивідуальність. Розрізняють імунітет активний, пасивний, видовий, набутий та йй.
55. *Impfung f ЩЕПЛЕННЯ* — захід, спрямований на створення штучного імунітету
56. *Impotenz f / Zeugungsunvermögen f ІМПОТЕНЦІЯ* — статеве безсилля, повна або часткова втрата здатності до статевого акту і відтворення потомства.
57. *Induration f / Verhärtung f ІНДУРАЦІЯ* — ущільнення органу або тканини організму тварин.
58. *Infantilismus m ІНФАНТИЛІЗМ* — підтримка розвитку тварин, при якому в дорослого організму збереглись риси дитячого (недорозвиток статевих органів матки, яєчників, сім'яників).
59. *Infektion f / Ansteckung f ІНФЕКЦІЯ* — зараження організму окремими видами бактерій (сибірською язвою, туберкульозом, сапом та ін.), мікроскопічними грибами (актиномікозом і ін.) вірусами, мікроорганізмами та ін.
60. *Injektion f / Einspritzung f ІН'ЄКЦІЯ* — зведення рідких лікарських засобів у тканини, судини, порожнини організму тварин з лікувальною, діагностичною або профілактичною метою.

61. *Intoxikation f / Vergiftung f* ІНТОКСИКАЦІЯ — отруєння організму лікарськими отрутами та отруйними речовинами бактеріального, протозойного, гельмінтозного походження.

62. *Jungvieh n / Jungtiere n* МОЛОДНЯК — тварина у віці від народження до початку племінного використання й переведення в основне стадо.

63. *Kannibalismus m* КАНІБАЛІЗМ — внутривидове хижацтво, поїдання особин свого виду. Часто причиною є погані умови утримання та неповноцінна годівля.

64. *Kastration f / Emaskulation f* КАСТРАЦІЯ — повне або часткове видалення статевих залоз у самців або штучне припинення їх функцій. Жеребців скоростиглих порід каструють у віці 1,5 — 2 роки, пізньостиглих — 3,5 — 4 роки, бичків для відгодівлі — в 5 — 6 місяців, баранців, цапків — у 4 — 6, кнурців — 1,5 кроликів — у 1,5 — 2 місяці.

65. *Kolostrum f / Kolostralmilch n* МОЛОЗИВО — секрет молочних залоз, який утворюється в останні дні вагітності та перші дні після родів. За набором, поєднаністю поживних речовин воно має високу біологічну цінність та калорійність. У більшості тварин молозивний період триває від 2 до 10 діб.

66. *Kontrahierung f* КОНТРАКТАЦІЯ — форма державних заготівель продуктів тваринництва шляхом укладання договорів.

67. *Labilität f / Unsicherheit f* ЛАБІЛЬНІСТЬ — здатність функцій, органів і тканин організму тварин реагувати на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища.

68. *Lebensfähigkeit f* ЖИТТЄВІСТЬ — інтенсивність прояву життєвих процесів росту, розвитку, стійкості організму тварин до несприятливих умов і хвороб.

69. *Lebenszyklus m* ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ — сукупність фаз розвитку, після завершення яких організм досягне статевої зрілості і стає здатним давати потомство.

70. *Melkertrag m* НАДІЙ — кількість молока, що його одержують від сільськогосподарських тварин за певний проміжок часу (одне доїння, добу, лактацію, рік або за весь період використання).

71. *Migration f / Wanderung f* МІГРАЦІЯ — введення або виведення тварин із однієї популяції в іншу; дозволяє прискорити селекційний процес. Має поширення при штучному осіменінні, коли спермою плідників однієї популяції запліднюють маток інших популяцій.

72. *Mikroklima n* МІКРОКЛІМАТ — сукупність фізичних, хімічних і механічних факторів середовища приміщень, які впливають на організм тварин.

73. *Milch f* МОЛОКО — секрет молочних залоз, який виробляється в період лактації і призначений для вигодовування потомства. У ньому міститься понад 100 різних життєво важливих компонентів.

74. *Mißgestalt f ВИРОДЛИВОСТІ* — відхилення нормальної форми і будови організму тварин внаслідок порушень в розвитку зародка під впливом променистої енергії, високої температури, токсичних речовин, хвороб тощо. Розрізняють поодинокі виродливості (недорозвиток кінцівок, відсутність органу або тканини) та множинні (двоголовість, одна голова і два тулуба, неподільні близнюки та ін.).

75. *Naturschutzgebiet n ЗАПОВІДНИК* — природна територія, що охороняється і на якій зберігається в природних умовах увесь природний комплекс (рідкі й цінні види тварин, рослин та ін.).

76. *Ökotyp m ЕКОТИП* — група особин будь-якого виду, пристосованих до існування в певному екологічному середовищі, що відрізняється від інших груп того самого виду спадково закріпленими морфо-фізіологічними особливостями.

77. *Ontogenese f ОНТОГЕНЕЗ* — розвиток організму тварин, починаючи від запліднення яйцеклітини (зиготи) до природного завершення життєвого циклу. Він розділяється на стадії: ембріональний розвиток, після ембріональний розвиток, статева зрілість і розмноження, старість та природна смерть.

78. *Organismus m ОРГАНІЗМ* — біологічна цілісна система, що складається із взаємопов'язаних і підпорядкованих елементів, взаємовідносини яких і особливості будови детерміновані, як функціональне ціле.

79. *Paarung f СПАРЮВАННЯ* — спосіб природного осіменіння самок плідниками.

80. *Paralyse f / Lähmung f ПАРАЛІЧ* — відсутність довільних рухів або чутливості органа тварини внаслідок ураження нервової системи.

81. *Parasit m / Schmarotzer m ПАРАЗИТИ* — організми, які живляться за рахунок інших організмів і завдають їм шкоди (комарі, гедзі, воші, волосоїди, оводи, більшість гельмінтів та ін.).

82. *Pastete f ПАШТЕТ* — харчовий продукт, який виготовляють з тонко подрібненого м'яса, печінки або інших субпродуктів.

83. *Plazenta f / Mutterkuchen m ПЛАЦЕНТА* — орган, який здійснює зв'язок між організмом матері та зародка в період внутрішньоутробного розвитку.

84. *Pleura f / Brustfell n ПЛЕВРА* — серозна оболонка, що вкриває органи і стінки грудної порожнини тварин.

85. *Preßwurst f ЗЕЛЬЦІ* — м'ясні продукти, що виготовляють з м'яса голови, рубців, свинячих ніжок і шкіри, губ з додаванням язиків, печінки, яловичини, харчової крові тощо.

86. *Produkteigenschaft tierischer Erzeugnisse ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА* — сукупність і співвідношення властивостей, що зумовлюють здатність продукції задовольняти певні потреби людей у продуктах харчування і вимоги промисловості в сировині.

87. *Rachitis f* РАХИТ — хронічна хвороба молодняка сільськогосподарських тварин, що супроводжується порушенням утворення і росту кісткової тканини.

88. *Ration f* РАЦІОН — набір та кількість фуражу для тварини на певний відрізок часу.

89. *Räucherung f* КОПЧЕННЯ — спосіб консервування м'ясних, рибних й інших харчових продуктів за допомогою диму і тепла під час згоряння деревного палива,

90. *Sanitätswesen n* САНИТАРІЯ — система заходів, спрямованих на охорону здоров'я тварин шляхом створення оптимальних умов зовнішнього середовища.

91. *Schafkäse m* БРИНЗА — розсольний сир з овечого, коров'ячого, конячого або буйволиного молока; належить до сичужних сирів.

92. *Schlempe f / Destillationsrückstand m* БАРДА — побічний продукт спиртового виробництва з картоплі, зерни, цукрових буряків (меляси), містить 92 — 94 % води, 6 — 8 % сухої речовини. Використовується для відгодівлі великої рогатої худоби, а сушена — всіх видів тварин.

93. *Selektion f / Zuchtwahl f* СЕЛЕКЦІЯ — наука, яка розробляє теорію і методи виведення нових та вдосконалення існуючих порід, типів і ліній тварин з бажаними для людини ознаками. Теоретичною основою селекції є генетика, а класичними методами — цілеспрямований добір та підбір для одержання тварин нового покоління.

94. *Silo m* СИЛОС — соковитий корм, законсервований природним заквашуванням або за допомогою хімічних препаратів.

95. *Skelett n* СКЕЛЕТ — сукупність твердих і опорних утворів, які є опорою для м'язів тіла, системою важелів для роботи м'язів, вмістилищем для кісткового мозку.

96. *Speck m* САЛО — твердий жир тваринного походження (яловичий, баранячий, свинячий).

97. *Tierhaltung f* ТВАРИННИЦТВО — галузь сільського господарства, яка займається розведенням сільськогосподарських тварин для виробництва високоякісної продукції.

98. *Tierseuche f* ЕПІЗООТІЯ — поширення інфекційної хвороби тварин на значній території або акваторії

99. *Vakzine f / Impfstoff m* ВАКЦИНА — препарат, який виготовляють з ослаблених або вбитих мікробів і продуктів їхньої життєдіяльності. Використовують для акти інші імунізації тварин з метою профілактики інфекційних хвороб та їх лікування.

100. *Verdauung f* ТРАВЛЕННЯ — фізіологічний процес механічного, хімічного та біологічного оброблення кормів в організмі тварин, який забезпечує перетворення складних хімічних речовин на прості, що легко засвоюються організмом.

101. *Vererbung f* СПАДКОВІСТЬ — здатність організмів передавати потомству свої ознаки й властивості та тип обміну речовин.

102. *Vitalität f* ЖИТТЄЗДАТНІСТЬ — генетично зумовлена здатність тварини або популяції жити до певного періоду.

103. *Vulvitis f* ВУЛЬВІТ — запалення статевих губ у самок сільськогосподарських тварин внаслідок проникнення інфекції при травмах або пораненні вульви (статевої щілини).

104. *Wachstum n* РІСТ — збільшення маси і лінійних розмірів тварин та їхніх окремих органів за рахунок збільшення числа і маси клітин, а також позаклітинних утворень внаслідок переважання процесів анаболізму над процесами катаболізму.

105. *Weidemast f* ВГОДОВАНІСТЬ — стан організму, що характеризується ступенем розвитку м'язів і співвідношенням м'язової і жирової тканини; визначається візуально та промацуванням.

106. *Weidemast f* НАГУЛ ТВАРИН — вирощування і відгодівля на пасовиськах великої рогатої худоби, овець та коней, призначених для забою на м'ясо.

107. *Wiederkäuer m* ЖУЙНІ ТВАРИНИ — підвідділ парнокопитних тварин з чотирикамерним шлунком (рубець, сітка, книжка і сичуг).

108. *Zeichen n* ТАВРО — мітка, яка випікається на шкірі (в основному коней і великої рогатої худоби).

109. *Zentralnervensystem* ЦЕНТРАЛЬНА НЕРВОВА СИСТЕМА — основний відділ (спинний і головний мозок), за допомогою якого здійснюються складні високодиференційні процеси (рефлекси).

110. *Zytologie f* ЦИТОЛОГІЯ — наука, яка вивчає будову і функції тканинних клітин.